

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP

„ERDÉLY NÉPEI“, „A MI FÜRDŐINK“ és „KERÉKPÁROS TURISTA“
CZIMŰ ÖNÁLLÓ MELLÉKLETEKKEL.

*

SZERKESZTETTE :

RADNÓTI DEZSŐ,

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET FŐTITKÁRA.

*

KIADJA :

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET

1900.

IX. évfolyam 44 képpel.

KOLOZSVÁRT,

NY. GOMBOS FERENCZ LYCEUM-KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„Erdély.”

I. Nagyobb cikkelyek.

Az E. K. E. hódolata a király előtt	—	85
József Ágost főherczeg üdvözlése	—	1
József Ágost főherczeg távirata a közgyűléshez	69	
Bartha Pál.		
Részlet a Nagy-Szamos mentéből	—	74—76
Becze Antal.		
Az Úz völgye	—	31—33
Bedő Albert dr.		
Legyünk otthon hazánkban	—	1
Boér Miklós.		
Valkó várának romjai	—	78—82
Czárán Gyula.		
Úti vázlatok Móczópótamiából (Képekkel I., II., III., IV., V. 9—11, 24—26, 66—68, 76—78)	110—111	
Csernátoni Gyula dr.		
A turistaság, mint a nevelés kiegészítője	—	1—4
Csulak Lajos.		
Kirándulás Sütőpatakához	—	86—88
Er. Feilitzsch Arthur.		
Az E. K. E. haladása	—	69—70
Gyárfás Győző.		
Az ojtózi szoros emlékei. (Képekkel)	—	11—14
Hofmann Géza.		
Selmeczbánya turistasági vidéke (Képekkel)	88—92	
Karácson Béla.		
Sebesvár (Képekkel)	—	30—31
Kelemen Lajos.		
Fogarasi vártizedes képe 1608-ból (Képe az előző számban)	—	59—67
Melitskó Frigyes		
A Meleg-Szamos forrásvidékének feltárása	85	
Merza Gyula.		
A turista-utak jelentősége	—	4—9
Hazai idegenforgalmi egyesület	—	24
Az E. K. E. fűrdőkönyve és az idegenforgalom	53—54	
Turistaság és táplálkozás	—	63—64
(Ekefalvi) Az iskolai kirándulások haszna	—	71—79
A téli turistaság. Németből. (Tárca.)	—	22—24
K. Nagy Sándor.		
A Bihar nyugati részén	—	64—66
Nemes Ödön.		
A gainai leányvásár. (2 képpel)	—	39—41
Rácz Miklós.		
Verancsics Erdélyről	—	44—46
Oláh Miklós Erdélyről	—	100—101
Radnótiné Hrabovszky Irén.		
A turistáskodás és az iskola	—	96—100
Ismertessük hazánkat	—	61—62
Rubinyi Mózes.		
Az igazi csángóknál	—	101—108
Schwarczel Adél.		
A határszélen	—	49—50
Szádeczky Gyula dr.		
Az egeresvidéki gipsz és barnaszén képződéséről	41—44	
Szengyörgyi J.		
Góbeország	—	37—38
Szilvássy Fános.		
A hegymászás egészségi szempontból. (Tárca)	2—5	
Téglás Gábor.		
A merisóri vízesés Hunyadmegyében	—	48—49
Végh Mátyás.		
A sárkányi szászok és a magyar nyelv. (Tárca)	30—31	
Werner Gyula.		
A magyar helynevek	—	22—24
Zlamál Ágost.		
Gróf Battyáni Ignáz erdélyi püspök és a gyulafehérvári Battyáni-intézet. (Képekkel)	—	54—59
Névtelenül:		
A nyugot-erdélyi párkány középső részének áttekintése	—	108—110
Az idegen forgalom és iparunk	—	21

II. Költemények

Ifj. Téglás Gábor		
Gyopár (Hátrahagyott költeményeiből) (Tárca)	22	
Versényi György.		
A Pilis-tetőn	—	98—98
Vikár Béla.		
Az E. K. E.-nek (Tárca.)	—	86
Boér Miklós.		
Az erdő (Tárca.)	—	86—87

III. Különfélék.

Védőnk üdvözlése	—	14
Tisztelgés az E. K. E. elnökénél	—	14—15
A bábai szoros. (Képpel)	—	15
Ifj. Téglás Gábor (Radnóti D.-nétől)	—	
Havasi levél (Primies György kiadatlan levele)	—	27—28
A szász-Banyiczai gör. kath. fatemplom s egy régi oláh viseletkép (Két képpel) (Irta: Kelemen Lajos.)	—	50
Fogarasi vártizedes képe 1608-ból (Képpel)	—	51
(Részletesebb szövegét lásd az 59—60 oldalon.)		
Az E. K. E. közgyűléséhez. (Czárán Gyula tiszteleti tagsága.)	—	92
Az idegenforgalom emelése	—	93—95

IV. Kirándulások.

Az E. K. E. kirándulása a Meleg-Szamos forrásvidékéhez	—	92—93
Kirándulás a Királyköre	—	93
Kirándulás Vajda-Hunyadra	—	93

V. Diákturistáskodás.

Az iskolai kirándulások rendszeresítése	—	95
---	---	----

VI. Turista apróságok.

A turisták imádsága	—	35
Új női hivatás	—	35
Hogy utaztak a régiek	—	35—36

VII. Menedékházak, utak.

A kányafői messzelátó	—	36
A kolozsvári Szent-János-kút rendezése	—	36
A pilisi és ponori menedékházak felavatása	—	84

VIII. Könyvesház.

„Az ország és fővárosunk idegenforgalma (Ism. Radnóti Dezsóné)	—	15—16
„Száll az ének“ (Ism. Radnóti Dezsóné)	—	16—18
„Stina de Valei regék“ (Ism. Radnóti Dezsóné)	—	18
Egy régi térkép	—	18
Új megyei térképek	—	28
Máday A.		
„A női munka“ (Ism. Radnóti Dezsóné)	—	28
Jordán Károly		
„Máriacsucs“ (Ism. Merza Gyula)	—	95—96

IX. Külföldi hírek.

Új barlangkutató egyesület	—	19
Térképoltás és iránytű kezelés	—	19
A Francia Alpisi Klub diákturistasági bizottsága	—	19
A kameruni hegyek magassága	—	19
Orosz Alpisi Klub	—	19—20
A padiraci cseppkő-barlang	—	20
A hegyi vészjelekről	—	20
Nemzetközi turista-kongresszus	—	20
A föld mélysége	—	34—35
A hold hegyei	—	35
Havasi reflector	—	35
Hatalmas taglétszám	—	35

Orvosi szerek a menedékházakban	---	---	35
A hegyi vasútak királya	---	---	35
Turistaság Kinában	---	---	35
Turista adó	---	---	52
Diákturistaság (Olasz és francia)	---	---	52
Norvég turista-egyesület	---	---	52

X. Erdélyi vasútak.

Héjasfalva-Székelyudvarhelyi vonal	---	---	36
Segesvár-Szent-Agothai vasút	---	---	36

XI. Magyar helynevek.

A magyar helységnevek s az új nemzetközi helységnevtár	---	---	28
Laborfalva	---	---	36
A szászok és a magyar helynevek	---	---	36

XII. Egyesületi élet.

Központi választmányi gyűlés 1900. jan. 15-én	---	18—19
Turista szépítő egyesületek alakítása	---	34
Részvételünk a párizsi kiállításon	---	34
Győri turisták Kolozsvárt	---	34
Választmányi gyűlés 1900. ápr. 21-én	---	51
Választmányi gyűlés 1900. máj. 13-án	---	60
Választmányi gyűlés 1900. jun. 2-án	---	68
Közgyűlés 1900. jul. 15-én	---	82—84

XIII. Az osztályok köréből.

A torda-aranyosmegyei osztály gyűlése	---	---	28
Az alsófehérvármegyei osztály választmányának 1900. ápr. 21-iki ülése	---	---	51
A brassóvármegyei E. K. E. osztály választmányi gyűlése 1900. július 9-én	---	---	96
Az E. K. E.-alkotások védelme	---	---	96

»Erdély Népei.«

— Az »Erdély« néprajzi melléklete. —

I. Nagyobb czikkelyek.

<i>Gyarmathy Zsigáné</i>		
Kalotaszegi leányok (Tárca). Képekkel	---	2—5
<i>Kabós Emma</i>		
Szucsák és népe	---	23—27
<i>Gróf Kun Géza dr.</i>		
Ethnographia—Ethnologia	---	1—6
<i>Német Sándor</i>		
Lakodalmi szokások Udvarhelymegyében s Nagy-Küküllő vidékén	---	11—14
<i>Radnóti Dezsóné</i>		
Özv. Cserey Jánosné (Árczképpel)	---	9—10
<i>Temesváry Fános dr.</i>		
A szamosújvári Rubens-kép (Képpel)	---	6—9
<i>Versényi György dr</i>		
Felhívás erdélyi népmondák gyűjtésére	---	10

II. Néprajsi tarkaságok.

<i>Csulak Lajos</i>		
Richtag. (Szász népszokás)	---	9—10
<i>De Gerando Antonia</i>		
Pünkösöd másodnapja Bálványos-Váralján	---	10
<i>Téglás István</i>		
A nagyselyki szegyen-oszlop (Képpel)	---	10—11
<i>Pap Retagan J.</i>		
A „Benes“-hegy mondája (Olaszból fordítva)	---	28—29
<i>Ifj. Biás István</i>		
A mikeszási ref. templomról és Radák-sirboltról	---	29—30
<i>Emmerling Mariska</i>		
Lakodalmi versek	---	30—31
<i>Hirsch Malvin</i>		
Kapufeliratok	---	30

III. Apróságok.

Fonográf-körut	---	---	32
Fürdőink regéje	---	---	32
Kovásznai gunynevek	---	---	32
Erdélyi népmondák gyűjtése	---	---	32

Babonák (Régibb följegyzések)	---	---	30
Néprajzi gyűjtés Udvarhelymegyében	---	---	15
Czigánykirály (Feljegyezte Hermann A.)	---	---	15
Az ipar és a néprajz	---	---	27—28

IV. Bizottsági ügyek.

A kiállítási-bizottság ülése 1899. szept. 2-án	---	---	12
A kiállítási-bizottság ülése 1899. szept. 26-án	---	---	12

V. Néprajsi irodalom.

<i>Szádeczky Lajos dr.</i>			
Régi erdélyi lakodalmakról	---	---	14—15
Dr. Richard Schuller	---	---	15
A székely nép táplálkozása	---	---	15

VI. Kárpát-museum.

Küldöttségünk a miniszterelnöknél	---	---	11
A miniszter jóváhagyása	---	---	11
Ki kezdeményezte a Muzeumot?	---	---	11—12
A vallás- és közoktatásügyi miniszter körirata az erdélyi vármegyékhez	---	---	15—16
A belügyminiszter körirata az erdélyi főispánokhoz	---	---	16
A muzeumok és könyvtárak országos felügyelőjének levele az E. K. E.-hez	---	---	16
A vall. és közokt. miniszter a tanítókhöz	---	---	16
Szerződés az E. K. E. és Kolozsvár városa közt a Mátyás-házra vonatkozólag	---	---	32

„A Mi Fürdőink.“

— Az »Erdély« fürdőügyi melléklete. —

Szerkesztette: *Hankó Vilmos dr.*

I. Nagyobb czikkelyek.

<i>Bikfalvy Károly dr.</i>			
A fürdőtörvény bírálata	---	---	9—12
<i>Derzsi K. Ferencz</i>			
A szovátai (Ilyés-) Medve-tóról (Képekkel)	---	---	5—6
<i>Hankó Vilmos dr.</i>			
A sztojkai gyógyító-forrás vizének chemiai összetétele	---	---	18
<i>Oelhofer H. Gy.</i>			
Természetes és mesterséges ásványvizek különös tekintettel az ásványvíz üzletre	---	---	15—18
<i>Szilvássy Fános dr.</i>			
Úti jegyzetek	---	---	12—15
A fürdőügy a házban	---	---	6—7
Fürdőtörvény	---	---	1—5

II. Fürdő-ügy.

Balneologusok kongresszusa	---	---	7—8
Székely fürdők kiállítása	---	---	8
Az E. K. E. az Urániában	---	---	8
A székely kamara a fürdőtörvényről	---	---	8
Fürdő-kiállítás M.-Vásárhelyt	---	---	18—19

III. Ásványviz-ügy.

A marosszentgyörgyi ásványvíz chemiai összetétele (Dr. Hankó V.)	---	---	8
Ásványvizek adója	---	---	19
Nagybritániai ásványvíz fogyasztása	---	---	19
Pezsgőbor és ásványvíz	---	---	20
A világ legnagyobb fürdője	---	---	20
A sztojkai víz hírdetése	---	---	20

IV. Fürdőirodalom.

Magyar fürdők dolga	---	---	20
A magyar szent-korona országai Balneologiai-Egyesületének 1900-iki Évkönyve	---	---	20

V. Levélszekrény.

Sz. A.-nak B. (A dugók kezelése)	---	---	8
----------------------------------	-----	-----	---

Kerékpáros Turista.

— Az E. K. E. kerékpáros-osztályának értesítője. —

Szerkeszti: *Kovács Géza* osztályelnök.

I. Nagyobb cikkelyek.

Herrmann Antal dr.

A turista kerékpárról — — — — — 1—3

Kovács Géza

Egyesüljünk — — — — — 1

A kerékpározás hanyatlása — — — — — 9

Kerékpár ujdonságok 1900-ban — — — — — 10

Létai Nelli

Sinfalyától sirfalváig — — — — — 11—19

Ifj. Pap János

Kerékpár-játékok

a) Jelvény-játék, — — — — —

b) Tojás-verseny, — — — — —

c) Kerékpáros koresmáros, — — — — —

d) Vetőmester, — — — — —

e) Kugli-játék, — — — — —

f) Kerékpáros kötél-tánczos, — — — — —

g) Lándzsamester, — — — — —

h) Karikahajtás, — — — — —

i) Lövőkirály — — — — — 3—4, 10

Kerékpáros rókaavadászat — — — — — 5—6

Za-la

A kerékpárok kibérlése — — — — — 4

II. Külömfélék.

Kerékpáradó Kolozsvárt — — — — — 5—6

Kerékpáros virágkorzó — — — — — 19

III. Szakosztályi ügyek

A múlt évi gyűlések — — — — — 5

Első ülés az új évben — — — — — 6

Kerékpáros kirándulások — — — — — 6—7

Kerékpáros-estély (Két képpel) — — — — — 7

Új kerékpáros kör — — — — — 20

A vezérsztály gyűlése — — — — — 20

Kerékpár-verseny — — — — — 20

IV. Kerékpáros apróságok.

Nemzetközi kerékpár-kiállítás Hollandiában — — — — — 7

Délmagyarország kerékpáros térképe — — — — — 7

A kerékpár feltalálója — — — — — 7

Kerékpárok szétszedése — — — — — 7—8

Egy óra alatt elérhető gyorsaság — — — — — 8

Beszédes statisztika — — — — — 8

A kerékpározás érdekében — — — — — 8

Fontos miniszteri rendelet — — — — — 8

Hogyan kell a calcium carbidot eltenni? — — — — — 8

A kerékpárok zománcczának tisztítása — — — — — 8

M. A. C. kerékpáros osztálya — — — — — 8

Vendégfogadó kerékpáron — — — — — 8

Képeink.

I. »Erdély.«

Sziklaszoros a glódi patakban (Tu11 Ödön rajza) — — — — — 6

Vizesés Algyógy-fürdőn (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 7

Nagy-Ag — — — — — 8

Női fejviselet Algyógy-vidéken (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 9

Czoppfjviselet Zalathna vidékén (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 9

A Rákóczi-vár télen — — — — — 10

Erzsébet-émlék a bereczki Magyaros-hegyen — — — — — 10

Kecskekő Zalathna mellett (Tu11 Ödön rajza) — — — — — 11

Kalaszló-szoros hídja — — — — — 13

László-patak zuhatafja — — — — — 13

Rákóczi-híd és Rákóczi-vár romjai — — — — — 16

A Bába-szoros — — — — — 17

Vizesés a boczáni-szorosban (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 22

A Tyukujáta Gula-szirtje Sziklafüreden (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 23

Zuhatag a gáldi-patakban (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 25

A gáldi sziklaszoros (Tu11 Ödön rajza) — — — — — 25

Vizesés a sziklafüredi szorosban (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 26

Sebesvár. (Telegdy A. rajza) — — — — — 30

Sebesvár. (Telegdy A. rajza) — — — — — 32

Gainai leányvásár (Látkép.) (Nemes Kata rajza) — — — — — 39

Gainai leányvásár (Nemes Ödön rajza) — — — — — 41

A sz.-banyiecai régi gör. kath. templom (Ifj. Nemes Ödön rajza) — — — — — 42

Fogarasi vártizedes képe 1608-ból (Petersberger F. rajza) — — — — — 42

Régi oláh viseletkép a sz.-banyiecai templomból (Ifj. Nemes Ödön rajza) — — — — — 45

Batthány Ignáz gróf püspök — — — — — 54

Gyulaféhérvári könyvtár és esillagvizsgáló külső alakja (Cserni Béla dr. felvétele) — — — — — 55

A könyvtár és esillagvizsgáló belseje I. (Cserni Béla dr. felvétele) — — — — — 56

A könyvtár és esillagvizsgáló belseje II. (Cserni Béla dr. felvétele) — — — — — 54

Rézbányát környező hegyek és a Biharhegység — — — — — 67

A Pojnicza sziklavára Offenbánya mellett (Czárán Gyula fényképe után) — — — — — 64

Kőkereszt-típus Közép-Vidráról (Czárán Gyula fényképe után) — — — — — 65

Pünkösdi vizesés az Aranyoson Szolesva alatt (Czárán Gyula fényképe után) — — — — — 65

Géczy-vára a Járavölgyben (Czárán Gyula fényképe után) — — — — — 67

A vidrai vizesés (Czárán Gy. felvétele után) — — — — — 67

A merisori vizesés (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 72

Griff-szikla a Pokol-szakadékban (Aranyos vidéke) (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 74

A szkerisórai jégbarlangból (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 75

Mócz-parasztház Alsó-Vidrán (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 77

Három Királykő a runki szorosban (Tu11 Ö. rajza) — — — — — 77

A selmeczbanyai akadémiai épület — — — — — 89

Selmeczbanyai Kálvária hegy — — — — — 90

Szittya a a Talárrésről — — — — — 91

Erzsébet-lobogó — — — — — 108

Radna-borbereki-út — — — — — 109

II. »Erdély Népei.«

A nagy-selyki szégyen-oszlop (Téglás I. rajza) — — — — — 2

Tamás Kata — — — — — 3

Kalotaszegi leányok — — — — — 5

Krisztus levétele a keresztfáról (A szamosujvári Rubens-kép) — — — — — 7

Özv. Cserey Jánosné (Fénykép) — — — — — 9

III. »A Mi Fürdőink.«

Ilyés- (Medve)-tó (Derzsi K. Ferencz felvétele) — — — — — 2

Fekete-tó (Derzsi K. Ferencz felvétele) — — — — — 3

Szovátai sósziplák I. (Derzsi K. F. felvétele) — — — — — 4

Szovátai sósziplák II. " " " — — — — — 5

IV. »Kerékpáros Turista.«

Kerékpáros virágkorzó — — — — — 3

Az első kerékpár — — — — — 4

Hibaigazítás: 1. Az „Erdély“ 42-ik lapján a „Fogarasi vártizedes képe“ alatt ifj. Nemes Ödön rajza helyett Petersberger Frigyes rajza helyesbitendő.

2. Az „Erdély Népei“ 2-ik számának kezdő lapszámu folytatólagosan 9 helyett 13-ra javítandó. E szerint a 2-ik szám a 20-ik lapszámmal végződik.

Fenti hiba átmenvén a 3-ik számba is, a számozás 20-an kezdve ott is korrigálandó. Tehát a szám 36-os lapszámmal végződik.

E hibák bekerültek a Tartalomjegyzékbe is, s a könnyebb eligazodás érdekében ott is helyesbitendő.

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

IX. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1900. 1. szám.

József Ágost főherceg üdvözlete.

Kérem a mindenhatót, hogy terjessze áldólag kezét egyesületünk felé, hogy az új században virulásnak indult működését teljes erejéből folytathassa édes hazánk javára. Üdvözlöm egyesersmindmindnyájukat s boldog új esztendőt kívánok az egyesületnek

József Ágost főherceg.

Legyünk otthon hazánkban.

Irta: **Bedő Albert dr.**

A kit a gondviselés a földszinére helyezett, annak joga van arra, hogy abban a körben és abban az államban, amelyben született, megfelelő neveltetést és munkája után kenyeret is kapjon. Ezért szükséges, hogy népünket és országunkat egészében és részeiben valamennyien jól ismerjük, hogy ennek alapján társadalmi és állami feladataink teljesítését annál helyesebben és igazságosabban végezhessük.

De még azt sem lenne szabad elfeledni, hogy csak az a nemzet képes hazáját és családainak tüzhelyét biztosabban megvédelmezni, melynek fiai saját földjükön s annak lakói között mindenütt otthon vannak és hazájuk határainak nyílt völgyeit és záró hegygerinceit annyira jól ismerik, hogy azok minden pontját, akár az éj sötétjében is, könnyen megtalálják.

Ezekért kívánatos és szükséges az Erdélyi Kárpát-Egyesület hathatós munkássága!

A turistaság, mint a nevelés kiegészítője.

Irta: **Csernátoni Gyula dr.** kir. tanfelügyelő.

Osrégi és a gyakorlat által szentesített paedagogiai elv, hogy a »jó« nevelés csak akkor tekinthető befejezettnek, ha a formális tanulmányok elvégzése után egy utazás következik, amely alatt az ifjú lélek kincseket érő benyomásokkal, ember- és világ-ösmerettel és sokszor az egész életre kiható tapasztalatokkal lesz gazdagabb. Az emberiség történelme bizonyítja, hogy ez minden művelt és műveltségre törekvő népnél már a legrégebb időkben szokásban volt és a — mint tudjuk — maig is szokásban van.

Ugyde senki sem tagadhatja, hogy a mai és a régebbi utazások úgy az ismeretek és tapasztalatok szerzése, mint jellemképzés szempontjából lényegesen különböznek egymástól. A közlekedési eszközök fejlettsége következtében ugyanis manapság majdnem a gondolat sebességével röppenünk át az egyes tájakon és vidékeken, anélkül, hogy azokkal, valamint az ott lakó néppel és annak életviszonyaival vagy jellemző sajátágaival időnk és alkalmunk lenne megismerkedni. Egy-két nap alatt országok és birodalmak határait szeljük át, kényelmesen megvonulva fülkénk szögletében

s legfeljebb az étkezőkocsi ablakából méltatjuk egy-egy unott pillantásra a másodpercenként föltünő és eltünő tájat. Embertársainktól idegesen elzárkózunk és minden állomásnál félve kémleljük, hogy vajjon nem akar valaki félkénkbe tolni? A mai utazó előtt tájak, vidékek, országok és emberek nem léteznek, csupán egyes geográfiai pontok, a melyeket meg akar közelíteni, hogy aztán elmondhassa: itt is voltam, amott is. Így keletkezik lassanként az utazónak egy sajtásos fajtája, a kik fennen hirdetik, hogy voltak Német- és Franciaországban, holott csak Páris egyik-másik mulatóhelyén, vagy feltünőbb utcájában fordultak meg, Németországot pedig csupán annyiban ismerik, hogy Párisba utazásuk alkalmával részben átaludtak, részben pedig átreggeliztek és ebédeltek benne néhány állomást. Sőt a mi még rosszabb: e mai kor embere — legalább nálunk — a saját hazájának megismerésében is annyira felületes, hogy annak különböző vidékeit beutazni és ezek szépségeit, népét, sajátos viszonyait tüzetesebben megismerni még azok sem tartják szükségesnek, a kik lelkökben az ország jövő sorsa intézésének ábrándjait ringatják.

Mennyire más és a tapasztalatok gyűjtése, valamint jellemképzés szempontjából mily sokkal értékesebb volt a régiek utazása! Igaz, hogy sokszor heteken és hónapokon át voltak úbtan, a míg céljokat elérhették; kitéve az időjárás viszontagságainak, minden elképzelhető kényelmetlenségnek — sőt legtöbbször veszélynek is. De ezekkel aztán a gyönyörű-

ség és haszon is arányos volt. A régi utazó színről-szinre megismerhette azt a vidéket, a melyen útja átvezetett. Ott állott meg, a hol kedve tartotta és átélte a táj minden szépségeit. Közbe-közbe szóba eredt a vidék népével és közvetlenül tájékozhatta magát viszonyairól, sajátságairól, helyzetükről. Olykor egy-egy mulatságos utitárs is akadt és utközben ide-oda betérve: az emberismeretre léptenyomon kedvező alkalom kínálkozott. Ezenkívül a kiállott fáradság s az utazással járó esélyek a testre és lélekre egyaránt edző és erősítő hatással voltak, mert megtanították az embert tünni, önmagán segíteni; az adott viszonyok közt a helyest és czélszerűt gyors elhatározással kiválasztani; az elkerülhetlen veszéllyel bátran szembeszállni; szóval: uralkodni önmagán és a körülményeken önállóan úgy, a mint emberhez és férfihez illik. Innen van, hogy a régiek utazásainak mindig megvolt a nevelő hatása és poézise is. Gondoljunk csak — ha már a mesés Odisseüzt, Telemachot, vagy Anacharsist mellőzni akarjuk — a Tacitus Germaniájára, vagy az újabbak közül Young Arthur és Walpole Horace franciaországi, vagy Goethe olaszországi és németországi utazásaira; továbbá azon érdekes úti élményekre, a melyeket Le Sage Gil Blas-ban, Goethe Wilhelm Meister-ben, a Dichtung und Wahrheitban, vagy pedig Dickens regényeiben leírnak, a melyek — habár regényalakban is, — többé-kevésbé mindannyian az illető írók személyes tapasztalatait tükrözik vissza. Mily tömege fordul elő ezekben a különböző helyzeteknek, viszonyok-

TÁRGZA.

A hegymászás egészségi szempontból.

Írta: Szilvássy János dr.

A legtöbb turista a hegyek kultuszának áldoz. He-lyes. Ez szerintem is a telivér turistaság. Felhúzni a szöges cipőt, kézbe venni a hosszú hegymászó botot, nyakba akasztani a kis elemozsiás táskát és vigan menni fel a felhők közé, hová nem hatol fel a városok szennyves levegője, idegizgató zsvaja.

A sikon nincs is igazi turista. A lovaglás, agarászás, vadászás, kerékpározás, messze gyalogolás mind jó testedző, férfias foglalkozás, de inkább sport; a turista csak a hegyek között terem igazában.

Azonban hány van közöttük, aki elhagyva lélek és testőló mindennapi munkáját, egy remek hegyi kirándulás után a nyert szellemi élvezet mellett, betudna magának számolni azzal a roppant nagy haszonnal, amely e kirándulásával testi egészségére szolgált?

Bizonyára kevés van, mert aránylag kevés foglalkozik közöttök élettani feladatok tanulmányozásával. Ezeknek akarok én egyetmást elmondani a hegymászás élettani hatásáról.

A hegymászás mindenek előtt egy nehéz munka, még pedig annál nehezebb, minél magasabb és meredekebb a hegy és minél rövidebb idő alatt végezzük e munkát. Ha pl. egy 75 klgos férfi megmászik egy 1000 m. magas hegyet 3 óra alatt, akkor olyan munkát végzett, mint egy $\frac{1}{10}$ lóerejű gőzgép, mert 1 lóerő 75 kilogr.-méter 1 m. p. alatt. Ez egy embertől igen tetemes munka és ép, erős, egészséges szervezetet kíván.

Lássuk már most, hogy e munka az adott viszonyok közt, — ritkultabb, hűvösebb, vizszegényebb levegőben milyen változásokat hoz létre a szervezetben.

Minden munka alkalmával anyag elégs meg végbe, leginkább a szénvizegyek (cukor, keményítő) és zsirok rovására, melyeket a szervezet táplálkozás útján vesz fel. Ugyanaz történik, mint a gőzgéppel, ha dolgozik, azt is táplálják, fűtik kőszénnel. Az embert fűtik, — hogy úgy mondjam — kenyérrel, hussal, stb. Ha a táplálkozás nem elégséges, a munka a szervezet romlására megy, a test súlyban, első sorban zsírban veszít

Ezen anyag elégs végeredménye a *szénsav*, mely minél nagyobb a munka, annál nagyobb mennyiségben halmozódik fel a szervezetben, melynek ártalmára van és a vér közvetítésével a tüdők által el kell távolíttatnia. A tüdők azonban rendes működésökkel e követelménynek megfelelni nem képesek, tehát fokozott működést kell nekik kifejteniök. Az első tehát, amit a hegymászás

nak, jellemeknek és megfigyeléseknek! Mily gazdagsága a színeknek és közvetlen ismerete a legaprólékosabb részleteknek is! Olvasásuk közben azt hisszük, hogy mi magunk is tényleges szereplők vagyunk és annyira beleéljük magunkat alakjaik közé, hogy könyveik végén fájó szívvel válunk meg tőlük, mint valami régi jó ismerősöktől. Milyen sovány és rideg ezekhez képest a conducteur által lezárt és minden önállóságától megfosztott mai utazó világ- és ember-ismerete!

De a saját nemzetünk multját tekintve is számos bizonyítékot találhatunk az utazás kapcsán szerzett közvetlen benyomások és tapasztalatok messze kiható eredményeire. Költőink közül például Tinódi, Balassa és újabban Csokonay utazásaik közben nyerték az impulsust műveikhez. Ismeretes, hogy Petőfi is mily szenvedélyes turista volt és hogy kirándulásai közben mennyi tárgyat, benyomást, ember- és világismeretet szerzett. Részemről meg vagyok győződve, hogy ha rövid élete, nem a természettel, emberekkel és az élettal való közvetlen érintkezésben, hanem az iskolák- és az egyetem falai közt valamely kenyéri pályára való előkészüléssel és vizsgák letevésével folyt volna le: 26 éves koráig nem futhatott volna meg oly tüneményes pályát. Jósika is érdekesen fejtegeti Emlékirataiban, hogy mennyit köszönhet utazásainak és hogy regényeinek hány alakjához vette a mintát utazásaiban megösmert egyénekről. Regényeinek szerkezetileg egyik hibája, de egyuttal mint írónak egyik legnagyobb előnye: leírásaiban rejlik, a me-

lyek szintén azért oly közvetlenek és néhol oly megragadók, mivel ifjúkorában a leírt helyeket bejárta és benyomásai közvetlen szemléleten alapúltak. Hogy a Kazinczy turista-hajlamai mily gyümölcsözők voltak irodalmunkra nézve: általánosan ösmeretes.

Nem akarnék azonban kifogyni a térből és így sietek bevégezni mondandómat.

Úgyhiszem a fönnebbieken sikerült valamennyire érzékeltetnem, miszerint a modern közlekedési eszközök megkönnyítik ugyan az utazást, de az által, hogy ezt nagy távolságokra és mindig bizonyos központok felé terelik: megfosztják közvetlenségétől, bájától és legértékesebb tanulságaitól. Pedig azon erkölcsi és szellemi előnyöket, a melyekre fönnebb rámutatni igyekeztem, mi magyarokul, a legkevesebbé nélkülözhetjük. Reánk nézve számtalan körülmény teszi szükségessé, hogy hazánkat és népeit nemcsak egyes központokból és a kupék ablakaiból, hanem részleteiben is, tájanként és vidékenként tüzetesen megösmérjük. Azt a kényelemszeretetet, önállóságihiányt és felületességet, a melyre a modern közlekedési eszközök szoktatnak: a minél szélesebb körben meghonosítandó, illetve divatba hozandó turisztasággal kell ellensúlyoznunk. Még csak nem olyan régen dicséretes szokása volt egyik-másik kálvinista kollégium felsőbb osztályú tanulóinak, hogy a nyári szünidőket hazánk különböző részeinek beutazásával, illetve begyalogolásával töltötték el.

Ma már valószínűleg kiment divatból, holott mekkora nevelő- és jellemképző hatása

munkájánál tapasztalunk, a *tüdőknek fokozottabb működése*, ami gyorsabb és mélyebb lélegzésben nyilvánul.

A tüdők e működését, minél magasabba emelkedünk, még egy másik körülmény is befolyásolja és fokozza. Ez a *levegő ritkább volta és kevesebb oxigén tartalma*. Tudvalevő dolog, hogy minél magasabba emelkedünk, annál ritkább a levegő, pl. míg a tenger színén a test felületét mintegy 15.500 klg. súly terheli, 2000 m. magasságban már csak 12.000 klg. és i. t. Minél ritkább azonban a levegő, relatíve annál kevesebb az oxigén is egy bizonyos térfogatban. Hogy mindazonáltal a tüdők fedezhessék a szervezetnek szükséges mennyiségű oxigént, ugyancsak mélyebb belélegzéseket kénytelenek tenni.

Ebben rejlik aztán a hegymászásnak egyik rendkívül fontos és előnyös hatása a testre. A hegymászónak a tüdője erőltetett és mély belélegzéseket kénytelen végezni, minek következtében a mellkas izmai, a légzőizmok, rendkívül fejlődnek, megerősödnek. A tüdő pedig tetemesen kitágul, lélegző felülete — vitális kapacitása — igen megnagyobbodik, ami megbecsülhetetlen haszon, különösen szűkmellűeknél. A tüdő ugyanis rendkívül tágulékony, annyira, hogy gyakorlat — tüdő-gymnásztika útján — még egyszer annyi térfogatu levegőt is képes magába felvenni, mint azelőtt. Ennek pedig az a végtelen nagy haszna van, hogy a tüdő jobban szellőződik,

nincs benne levegőpángás és egyuttal a vér is sokkal jobban oxidálódik. És végül, a tüdő e fokozottabb működés közben, mint minden szerv, több vérrrel lesz ellátva, azaz jobban lesz táplálva. Rendkívül figyelembe veendő, fontos körülmény, kellő kautelák mellett, mint pl. az Oertl-féle terrain-curánál — *tüdőbetegek kezelésénél*.

A tüdőknek e fokozott működésével szükségképen lépést kell tartani a *szív fokozottabb működésének is*, részint mert neki kell a munka folytán szénsavval megtelt vért a tüdőkhöz szállítani, hogy ott e kártékony légnemtől megszabaduljon és okszigént vegyen magához, részint pedig azért, mert a tüdőnek szívó hatása van és belélegzésnél több vért szív a mellürbe; végül valószínűleg azért is, mert a szénsavval telített vér izgatólag hat a szívműködést szabályozó központi idegzetre és gyorsítja a szívműködést.

E fokozottabb szívműködésnek ismét *specialis erősítő hatása van a szívízomzat erejének emelésére*. Ezt a körülményt igen czélszerűen felhasználjuk olyanoknál, kiknek szívízomzata gyöngye, pl. szívvelzsirosodásban szenvedőknél.

Említettük, hogy a fokozottabb munka, gyorsított anyagcserével jár és sok tápanyagot igényel, melyet ha a szervezet kívülről meg nem kap, a fogyasztás a test rovására történik.

A turista-utak jelentősége.

Irta: Merza Gyula.

nagy nemzetközi forgalomban a közlekedés legfőbb tényezőjeként az úthálózatok tervszerű kiépítése szolgál.

Hasonló jelentőséggel bír a szűkebb értelemben vett kiránduló helyekhez vezető utak, gyalogösvények, hegyszorosok, vízpartok és hágók járhatóvá tétele is.

Az alpesi főbb közlekedési vonalak, u. m. a Semmeringen vagy Brenner-hágón, továbbá a Mont-Cenis, Szent-Gotthárdon és Arlbergen átvezető nemzetközi országutak már régóta vasúttakká alakultak.

Itt nyertek kimeríthetetlen egymásutánban alkalmazást a völgyáthidalások, hegyátfúrások, sőt még az ugynevezett megtérő alagutak is, valamint a műszaki vívmányok annyi más csodás alkotásai, a melyek segítségével ma már a természeti akadályok legképtelenebb nehézségeit le lehet győzni.

I. Napoleon nagy hadi útja a Simplonon át még eddigelé nem hord vasútat a hátán, de nemsokára Európa leghosszabb alagútja, mely 197 km-t fog kitenni, éppen a Simplonon teendő lehetővé, hogy a gyorsvonat egy fél óra alatt keresztülroptitsen rajta.

* * *
Örömünkre szolgál, hogy vannak még egyének, a kik nem elégesznek meg a tovaszáguló vasúti kocsi ablakából szemlélni a természet mozgó panorámáját, hanem itt-ott fáradság árán is elhagyják a fővonalat a nevezetesebb tájszépségek közvetlen fölkérésére.

Itt lép előtérbe a tulajdonképeni turista-utak jelentősége.

van annak a lélekre, ha az ifjúság a hazát nem csupán egy elvont fogalomként, hanem színről-színre ösmeri; természeti szépségeit megbámúlja; előhaladását, vagy hátramaradását itt-ott közvetlenül tapasztalja — és a történelmi emlékektől megszentelt helyeken az ősök dicsőségének áldozhat!... Csak így fejlődhetnek ki nálunk egy testben és lélekben edzett nemzedék, a melynek ténykedése az élethivatás különböző téerein egyaránt az ország viszonyainak és népeinek reális ösmertén alapúlna. Csak így lehetne föltalálni azt a sokszor emlegetett és meghatározni próbált „nemzeti génus“-t.

Csak így lehetne elenyésztetni az egyes vidékekkel szemben időről-időre előálló feszültséget, a mely — mint például a sajtóban ismét fölmerült »transilvanismus« kérdése — abból származik, hogy saját hazánkat és egymást még mindig nem ösmerjük eléggé. Csak így lehetne irodalomban és művészetben föltalálni és előállítani az igazat, anélkül, hogy írónk és művészeink ezért kozmopolitizmusra szorulnának. Éppen azért az E. K. E. egyik legfőbb és legszebb hivatását abban találok, ha a turistaságot minél szélesebb körben és alapon elterjeszti s minden lehető eszközzel oda-hatni igyekszik, hogy Magyarország intelligens ifjúsága ne tartsa addig nevelését befejezettek, a míg hazáját be nem utazza és teljesen meg nem ösmeri.

A munkához azonban magaslaton még két más körülmény is hozzájárul, hogy ezt előmozdítsa. Az egyik a levegőnek hűvösebb volta — átlag 1000 m.-ként 5 C°, a másik a levegő viszonylagos nedvességének alacsony volta, *szárazsága*.

A hűvösebb és száraz levegő mély belélegzéskor sok hőt és vizet von el a szervezetből, mennyiben majdnem a test hőmérsékéig felmelegszik és sok vizgőzt vesz fel magába. E lehűlés és elpárolgás, e hővesztés, főképen a zsirok rovására történik.

Tudjuk azt is, hogy minden munka hőfejlesztéssel jár. Ezt a felesleges hőt a testnek ki kell adni magából, mert hőmérséke csakhamar oly magas fokra hágna, melynél az élet megszűnnék. Tehát működésbe lép a hőszabályozó, a *bőr*, az ő verejték mirigyjeivel. A hegy-mászó elkezd izzadni, az izzadság elpárolog és e párologással eltávolítja a testnek felesleges melegét, melyet a munka hozott létre.

E felesleges meleg is azonban jó részben a zsirok rovására szabadult fel, zsir okszidálódik, mert a test melegítésére leginkább a zsirok szolgálnak. Azért is isszák az eszkimók és szamojedek liter számra a halzsirt. Szükségük van rá, fűteni.

Ebből ismét az következik, hogy jólélő, kényelmes, poczakos atyánkfiai számára nincsen üdvösebb orvosság,

felesleges bájaiktól megszabadulni, mint a hegy-mászás, természetesen kellő diaeta mellett.

Kellő diaeta mellett, mondván, mert a hegy-mászó turistának, hogy a felhasznált anyagokat pótolja. hatalmas *étvágya* szokott lenni és a hegy tetején sokkal nagyobb étvágygyal fogyasztja el kenyereit és szalonnáját, mint a tétlen gourman a legfinomabb ételeket. Az *étvágy tehát nő*, nagyobbodik a táplálék felvétel és ezzel *javul az általános táplálkozás*. Mily pompás orvosság étvágytalanságban szenvedőknek!

Nem úgy kell ezt azonban érteni, mintha a hegy-mászó elhíznék a szervezet táplálkozásának javulásán. Nem. Hanem először is *több és jobb vérre tesz szert*. Különösen szaporodik a vér legértékesebb alkotó része, a vörös véresejtek és a haemoglobin, melyek a vér éleltetésének főtényezői. Másodsor a hegy-mászó *megizmosodik*. Általában ismert dolog ugyanis, hogy munka által az izmok tömege tetemesen meggyarapodik, működési képessége, ereje, rugalmassága rendkívül nagyra fokozódik. Legjobb tudják ezt az akrobaták, athletáink, tornászaink stb. Oka, mint már említettem is, hogy működésközben minden szerv több vérrel lesz ellátva, jobban táplálva, azért megnagyobbodik, megerősödik, míg a nyugvó izomzat elsatnyúl. A hegy-mászóknak különösen a lábízmai erősödnek meg, úgy mint a kardívónak a jobb karízmai. A steunerek, tiroliak, s.ájcziai, de még a mi

Hiszen magunkról tudhatjuk, hogy mennyivel zavartalanabb a barangolás és mennyivel élvezetesebb a természetben való gyönyörködés, ha biztos útirányban haladhatunk és ha nem kell minduntalan attól tartania az embernek, hogy letér az útról.

Hogy a jó és biztos út egyuttal az illető kiránduló hely legjobb reklámja, arról nálunk is nem egy példa tanuskodik, mert egy-egy szerencsésen kiépített út egész vidékek forgalmának irányt tud szabni.

Erről fényes tanubizonyságot tesz a Magas-Tátra nyaraló-telepeit összekötő széles túrista út, mely 37 km. hosszúságban Csorbától egész Barlangligetig húzódik.

Ez a Tátra-körút csak a M. K. E.-nek közel 15 ezer forintjába került, de egymagában ezzel az alkotással a Tátra-hegyvidék turista forgalmának legbiztosabb alapját vetették meg az imént jubilált testvéregyesület vezérferfiái. A gyalog- és kocsiközlekedésre egyaránt alkalmas szép műút 1893-ban teljesen kiépült, s azóta méltán a Szepesség egyik büszkeségét s az idegenforgalom valóságos diadaiútját alkotja.

Itt elegendőnek tartom még többek közt a Siebenbürg. Karp. Verein Sárkány-hágóját a Negojon és az E. K. E. tordahasadáki, kiskirálykői, valamint a reciczei vízeséshez és a Szamos-bazárhoz vezető látogatott útjait megemlíteni.

Nem szorul bizonyításra, hogy a kiránduló helyek látogatottságát utak készítésével, illetve fentartásával, jelzőtáblák alkalmazásával és egyéb útjelzésekkel nagyon elő lehet mozdítani.

Az erdei vadak csapásai nyomán a gyalogútasok által kitaposott ösvények nem ritkán az erdők sűrűjéből egyszerre valami váratlan szép kilátó-ponthoz avagy

bizarr sziklaalakzatokhoz, legtöbbször pedig kristálytiszta csorgókhöz vezérelnek.

Az életfentartás ösztöne az állatokat is önvédelemre szorítja, s innen van, hogy nem egy alkalommal éppen az állatok azok, melyek a pihenéstől választott barlangok, buvóhelyek vagy ivásra használt források útján teljesen elrejtett természeti szépségek fölfedezésére adnak impulzust.

Azonban a már meglévő vagy fölfedezendő kiránduló helyek útjait jókarban tartani és megfelelő jelzésekkel ellátni a legnagyobb gondosságot igényli, hiszen a megjelelt jó út a legmegbízhatóbb kalauz. Pl. ha leszállunk a vasútról vagy hátrahagyjuk valamely úti állomásnál lovunkat, kerékpárunkat vagy egyéb járművünket, felette megnyugtató az a tudat, ha hamarjában szembe találkozzunk egy csaknem önmagát kínáló jelző táblával, mely a bizalmat gerjesztő E. K. E. betűk alatt rövidesen a kívánt kirándulóhely útiránya, távolsága és esetleg színes útjelzése felől tájékoztat. Különösen vasúti állomásokon, az illető ösvény kezdetén, továbbá keresztútaknál és a kiránduló helyek végső pontján kívánatos az illető természeti szépség nevének és fekvésének a feltüntetése, mert ez az intézkedés a túrista forgalom és közlekedés megkönnyítését, nemkülönben az eltévedések megakadályozását vonja maga után.

A színes útjelzések* egy útvonal mentén megújuló festékfoltok segítségével eszközölhetők, melyeket fatörzsekre, kövekre vagy sziklafalakra alkalmaznak

A hol ez kivihetetlen, ott faágakra dróttal odaerősített színes zsinidelyek, fatörzsekre alkalmazott nyil-

* Jalonnement, Markierung.

czingár havasi oláhjaink is játszva másznak meg, fáradtság nélkül olyan hegyeket, melynek felére sem képes egy sík lakó.

És ez az erős izomzat-szerzés egy újabb ösztön a hegymászás gyakorlására. A hegymászó a zsirját átdolgozza ízommá, a mi nem épen rossz csere. Kővér hegylakost én még egyet sem láttam, de izmost annál többet.

A nagyobb mozgással, gyorsított vérkeringéssel aztán meg az is jár, hogy *nem gyűlik meg és nem pang sehol a testben a visszeres vér*. Nem lehet tehát eléggé ajánlani a hegymászást, jól élő, ülő életmódot folytató, kevés mozgást végző és épen ezért alhasi pangásokban, májvérbőségben, aranyeres, kőszvényes bántalmakban szenvedőknek, kiknek majdnem ez az egyedüli gyökeres orvosságuk.

Végül szólnom kell még arról, hogy milyen hatása van a hegymászásnak az agyra és idegzetre. Hatása az agyra először is, hogy vért vezet el tőle, mert a vér tömege a működő izmokban és a hőszabályozó bőrben van. Az agy tehát pihen, üdül, semmi nagyobb munkát nem végez, semmi izgalomnak kitéve nincs, szórakozik, gyönyörködik, élvez. De az sem megvetendő reánézve, hogy a hegymászó fáradt teste *kítűnően alszik*, — álmatlanságban szenvedő, menjen hegyet mászni — az agy hosszú ideig szakadatlanul pihen és másnap ujrászületve, munkaképesen ébred fel. Nem kevésbé kedvező a hatása

az idegrendszerre, melyet először is elvon a megszokott és megromlását okozó ártalmas foglalkozás köréből. Kivezeti a porral, füsttel, bakteriumokkal, ártalmas lég-nemekkel telített levegőből a felséges, tiszta, ozondús légkörbe, elcsalja őt a füstös, izgalmat okozó kártyasztal mellől. Kiveszi az izgatott idegzetű, gyenge neurasthenicusok szájából a gyilkos szivart (a ki hegyre mászik, nem tud szivarozni) és a még gyilkosabb cognacos üveget. A gyöngült idegzet az általános táplálkozás javulásával szintén megerősödik, tonusa növekedik, izgalma csillapul. A hegyek közt a legsémbesebb neurasthenicus és a legmorozusabb hypochondricus is kedélyessé válik és a hysterica asszony is megfeledekezik bogarairól.

Hát mindezekből csak az a tanulság, hogy aki csak teheti, menjen minél többször a hegyek közé és nem fogja megbánni, mert nemcsak utólréhetetlen tiszta lelki élvezetet nyújt egy magas hegyről való körültekintés, de testünknek is olyan szolgálatot teszünk vele, melyet semmi mással nem szerezhetünk meg.

Utivázlatok Méczopotámiából

SZIKLASZOROS A GLODI PATAKBAN.

Tull Ödön rajza.

birtokában, mint legbecsebb útmutató áldásaiban a belföldi és idegen turisták egyaránt fogják osztozkodni, sőt vidékeink látogatottságát egy csapásra meg fogja hatványozni. Az Odenwald-club elnökségének szíves figyelméből az útjelzés gyakorlati és rendszeres keresztülvitelére vonatkozó érdekes kis füzet került az E. K. E. birtokába.

Az említett testvér-egyesület, mely a hesszeni nagyhercegség turista érdekeit mozditja elő, ebben a füzetben igen praktikus útjelzési alapelveket állapított meg.

Három főkérdés van abban fölvetve, u. m.:

1. *Mely utak jelzendők?*
2. *Ki intézi és vezeti a dolgot?*
3. *Az útjelzéseket mi módon végzik?*

I. FEJEZET.

A jelzéseknek a turistát, illetve a természet-kedvelőt vezetniök kell:

- a) rendszerint többé-kevésbé planirozott úton és ösvényeken;
- b) még pedig úgy, hogy az lehetőleg a természet élvezésére és megismerésére nyújtson alkalmat;
- c) színes jelek segítségével, melyek egy lehetőleg hosszú vonalon való ismétlődés által folytatódnak;
- d) és nem térnek vissza az egy és ugyanazon jellel már egyszer ellátott ponthoz. (Kivételek c) alatt csak a mellékvonalaknál.)

II. FEJEZET.

a) Egyöntetű vezetés szükséges az egész egyesület működési területére nézve és pedig oly módon, hogy a központi választmány vagy annak egy bizottsága az osztályok vezetőségével együtt a színes jelekkel ellátandó utakat és a megfelelő jelzést mindenkinek megállapítja.

b) A kivitel, a mennyiben eszközölhető, az emi-

tett bizottság egyik tagja vagy az egyes osztályok megfelelő hely- és ügyismerettel bíró megbizottja (bizalmi férfi) által hajtható végre.

c) A jelzéseknél évente szükségessé váló utánjavítások és a hol kell fölfrissítések hasonló módon intézendők, azonban a középponti választmány 1896-ban hozott határozata értelmében ez a dolog lehetőleg az *osztályok bizalmi férfaira* ruháztassék.

III. FEJEZET.

Hogy a kivitel világos, megbízható, más tekintetben pedig a természet szükségtelen elcsúfítása nélkül történjék, az I. szabály harmadik pontja értelmében is I. a „néma jelzés“ alapelve fogadtatott el: ha kétely támad a megelőző út folytatására.

Ebből folyólag a jelzések helyei és azok gyakorisága is megállapíthatók.

2 Egyes kérdések (melyeket a füzet alább részletesen fölöl) a kivitel mikéntjére vonatkozólag többek közt és főleg a következők:

a) Jelek vagy egyszerű iránysvok alkalmazása? Mellékvonalaknál illetve, egyiknél és másíknál csupán elütő színben? Nyilrendszer? Le- vagy felfelé irányuló svok. Zsák-utca.

b) A festék megválasztása, elkészítése és alkalmazása,

c) Egy és más a ténykedésnél; pl. hány jelző egyén működjék együtt? Szerszámok és eszközök, u. m. fakéregkaparó, üvegek, ecsetek, többnyire egy mindent magába foglaló bádogszekrény is.

d) A tulajdonosok engedélyének kieszközlése, a megjelölendő tárgyak megállapítása, kiméletes bánásmód stb.

e) Tájékoztató táblák. (Szöveg, helyek kijelölése, vendéglők ajánlása, felügyelet.)

alaku deszkalapok vagy 100-200 lépésenként az utak mentén bevert karók vagy czövekek megfelelő színre bemázolva szintén alkalmazhatók, megjegyzendő, hogy a színes jeleknek minden tavasszal való fölfrissítése elkerülhetetlenül szükséges.

Tartósságra nézve az ugynevezett minium vörös bizonyult a legpraktikusabbnak, melynek ellenálló képessége az elemi viszontagságokkal szemben a külföldön, kivált Franciaországban, ki lett próbálva. Az egyes kiránduló helyek illetén turistai kiművelése idővel egy kiterjedt úthálózáttá fejlődve, egész Erdély színjelezéses turista-térképének a kiadását fogja maga után vonni, melynek

A hesszeni Odenwald-klub középponti választmánya a mi törekvéseinkre is ráillő elvet örökített meg jegyzőkönyvében, a mikor az útjelzések fentartását a turista ügy emelésére és az idegenforgalom előmozdítására nézve az egyesületi tevékenység legfontosabb tényezőjének jelentette ki.

A legutóbb Darmstadtban tartott útjelző ánkét tanácskozása főként az útjelzések egységes elvek szerint való megállapítása körül folyt.

Továbbá szükségesnek bizonyult, hogy az egyes osztályok területén az utak minden tavasszal bejárásnak és a színek fölfrissíttessenek, továbbá, hogy az elmosódott, elenyészett vagy erdőirtás és útépités folytán eltűnt jelzések újakkal pótolassanak.

Nálunk is mindenekelőtt megállapítandók az egyes osztályok, illetve hegyvidékek geográfiai határai, kérdőívek bocsátandók ki a szükséges adatok beszerzésére és bizalmi férfiak küldendők ki, hogy az útjelzések végrehajtását és jókarban tartását bizonyos zónák szerint ellenőrizzék.

Az egységes eljárás szempontjából kívánatos volna, hogy minden osztály az E. K. E. műszaki bizottságának a következőket bejelentse u. m.

1. Az Osztály, illetve hegyvidékeinek földrajzi határait.
2. A kiépitendő és színesen jelzendő úthálózat tervezetét.
3. A zóna szerint való beosztásra vonatkozó javaslatot.
4. Az egyes turista-zónák felügyeletére fölkérendő turista-útbiztosok névsorát.
5. A főbb kiránduló helyek névjegyzékét és végül
6. Véleményt adni egy később egybehivandó s esetleg kirándulással és helyszíni szemlével kapcsolatos szakértekezlet tárgyában.

Az útjelzések költségeit — az e célra előírányzott összeg keretén belül — a törvényhatóságok és szepítő egyletek erkölcsi és anyagi támogatása mellett az E. K. E. középpontja hordozza; a szükséges táblák, valamint a festékanyag (széles szájú üvegekben) a mellékelt ecsettel együtt kívánatra a középpontból küldetnek meg.

Mindenesetre zsinórmértékül elfogadandó, hogy az osztályok az útjelzések jókarban tartásáért bizonyos mértékben erkölcsi felelősséget vállalnának, a mennyiben a rongálások kikerülése szempontjából az illető közgazg. közegek támogatását megnyerni és ébrentartani hivatvák.

Haupt G. mérnök (Kassel) a czélszerű útjelzésekre vonatkozólag a következő szempontokra hívja fel figyelmünket:

1. Eltekintve attól, hogy említett mérnök a kettős jelzés hive

t. i. hogy minden utat menetre és visszatérésre kíván márkírozni és ebből kifolyólag nyilalaku jobb- és baloldali táblákat javasol: mint általános elvet mondja ki, hogy a jelzések abban az irányban, a melyben haladunk, mindig jobb felől alkalmazandók. Csak kivételes esetekben, hol pl. akadály van, ott alkalmazunk táblákat balfelől is.

2. Az út elején és végsőpontján, továbbá utkeresztződéseknél, ha kétely támad az útirány folytatására nézve, okvetlenül uti táblákat kell felállítani.

3. A jelzőtábla közvetlen közelében egy körülbelül 120 mm. átmérőjű festékfoltnak (Spiegel) kell lennie, ha lehetséges azon a fán vagy oszlopon, a melyen a jelzőtábla tényleg felállított.

4. Az összes színes útjelzések tartós fehér olajfestékkel eszközözendők és az útirány itt-ott egy nyillal $\leftarrow$ illetve $\rightarrow$ vagy rövidített névvel jelölendő.

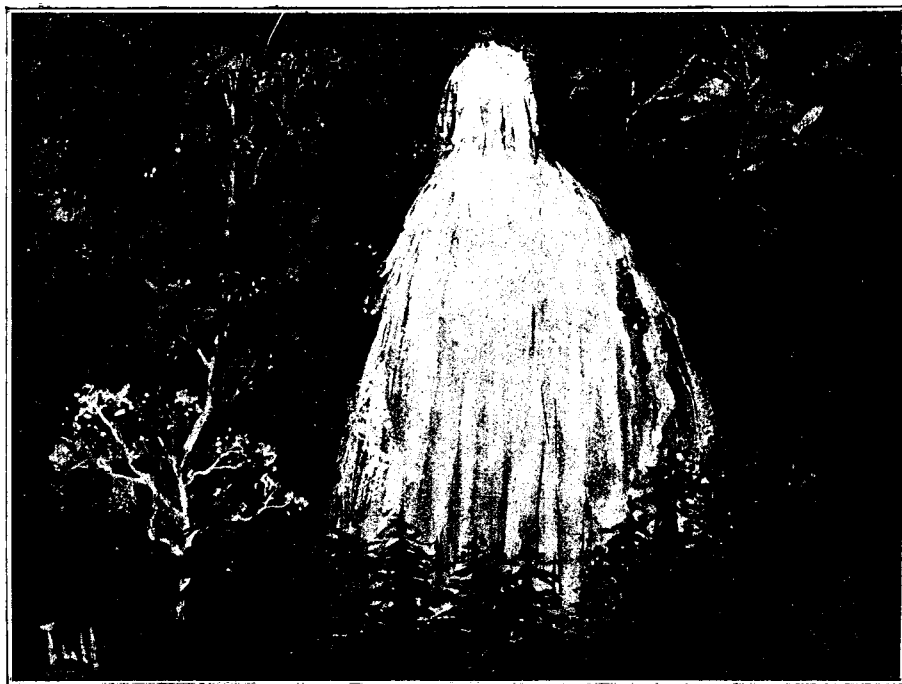
5. A táblákat 2—2 $\frac{1}{4}$ m. magasságban fákra, vagy a hol ez nem lehet, 120 mm. átmérőjű és 2 $\frac{1}{2}$ —3 m. hosszú oszlopokra kell felállítani, melyeknek alsó része erősen karbolineummal bekenve mintegy 0.4 m.-nyire a földbe beverendő.

6. Egyáltalában olajfesték jelek és úti táblák csak ott alkalmazandók, a hol a folytatni szándékolt útirány követése kétséges.

7. A táblák feliratai ezek u. m. az egyesület és a kiránduló hely neve, a távolság időben és kilométerekben és az útjelzés színe egy olajfesték folt (Spiegel) alakjában.

8. Az osztályok kötelesek a kezelésük alá bocsátott utmutató táblákat sorszámokkal ellátni és nyilván tartani, hogy esetleges pótlásoknál tájékozódni lehessen.

A helyes és elegendő útjelzések a legnagyobb fontossággal bírnak a turisták előtt s ez a Német és Osztrák Alpesi Egyesület szabályzatai szerint nemcsak a magas hegységekre terjesztendő ki, hanem talán még

Utivázlatok Mőezopotámiából.

Tull Ődön rajza

JZESÉS ALGYÓGYFŐRDÓN.

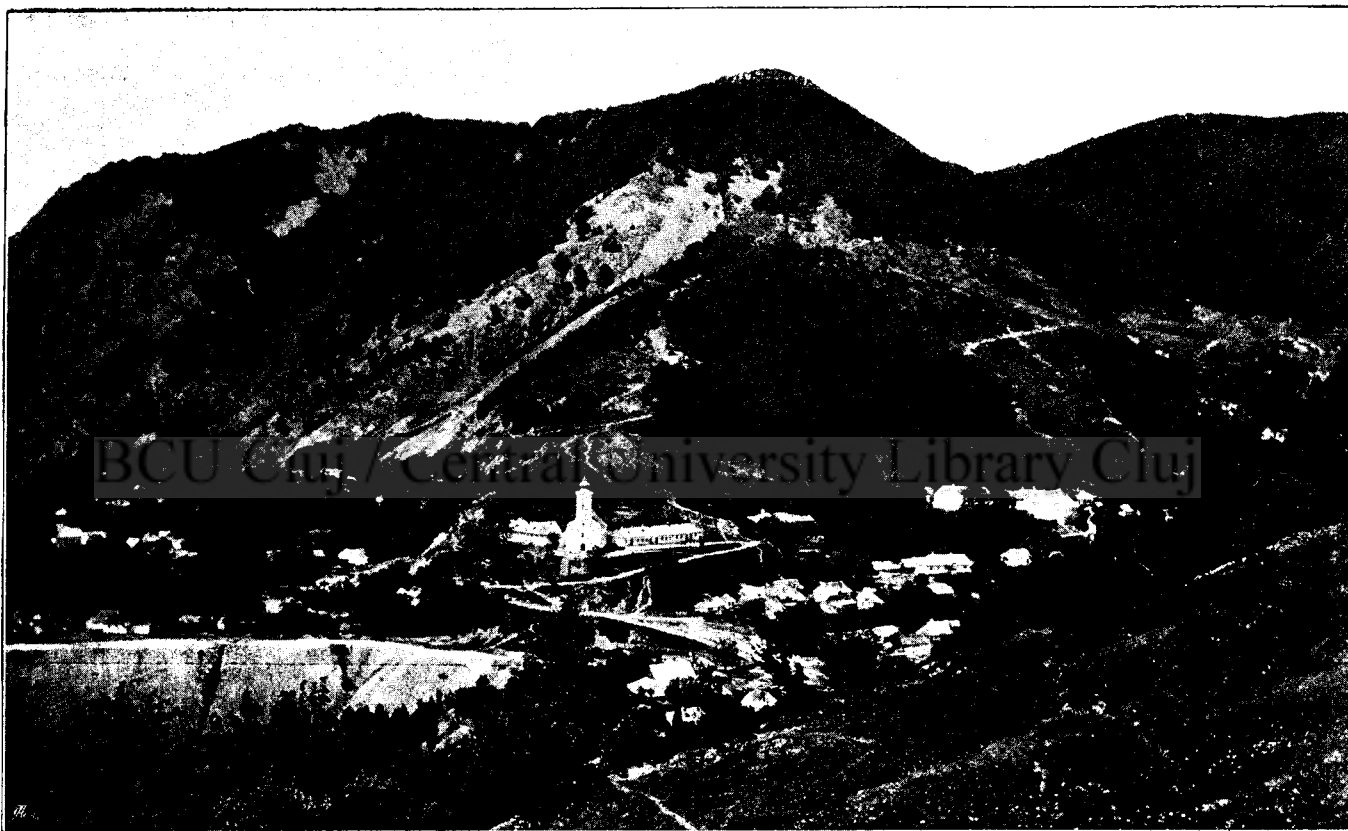
szükségesebb a völgyben és a középhegységekben. Főszabályként kell érvényesülnie annak az alapelvnek, hogy az útjelzések az utolsó vasuti vagy posta állomástól induljanak ki. A bécsi Turista-klub különös sulyt fektet erre a körülményre és kívánatosnak tartja, hogy a vasuti állomásokhoz vagy megállóhelyekhez, továbbá forrásokhoz, havasi vagy vadász kunyhókhöz és kilátópontokhoz elágazó utak külön utitáblákkal jelöltessenek meg.

Itt megjegyzem egyuttal, hogy az osztrák testvéregyesület erdei, hegyi és sziklás útjelzéseket különböztet meg s a miniummal vegyített cinóbervöröst, a horganyzöldet, a chromsárgát és a fehérrel kevert ultramarinkéket fogadta el »hivatalos festékek« gyanánt. Mindig csak egy színt alkalmaz, melyet két felől horganyteher szegélylyel lát el alul is felül is; az így létrejött színes jel 20 cm. széles.

vények emelkedési viszonyait és időtávolságait tanulmányozni és kipróbálni; — továbbá a felett is örködni hogy a ruatérkéjébe az ott felsorolt utak és ösvények lehetőleg teljesen és megbízhatóan rajzoltassanak bele. Megjegyzendő, hogy ez a bizottság a szükséges adatok beszerzését már az egész vonalon megindította.

Az útjelzésekkel kapcsolatos intézkedések közé tartoznak egyes megfelelő ponton esetleg padok és asztalok felállítása, a mi azonban főként valamely forrásnál, kilátó ponton vagy olyan árnyasabb helyen ajánlatos, a hol pihenő illetve étkező állomás tartására ez szükséges, megokolva van és ha az illető pont egy nagyobb község vagy város közvetlen környékéhez tartozik (s ezért kilátás van reá, hogy kellő védelemben is részesül).

Azonkívül a szorosabb értelemben vett útjelzéstől eltekintve az erdei és hegyi utaknak a járható-

Utivázlatok Mőezopotániából.

NAGY-ÁG.

A dán turista egyesület a jövet-menetre való színjelzés egyszerűsítésére közepén egy vonallal elválasztott jelzőtáblákat hozott forgalomba, s a tábla felső felén pl. kék színjelzéssel a menet, alsó felén pedig vörőssel a jövet utiránya van feltüntetve; ez a rendszer különben másutt is pl. Ausztriában, el van fogadva.

Az említett elvek és a külföldi egyéb útjelzési szabályok szemelőtt tartása mellett az E. K. E. is mielőbb megkezdheti működését, a melyek segítségével a meglévő vagy jókarban tartandó, továbbá az újonnan jelzés alá kerülő és az egészen friss jelzésű utak, ösvények, mesgyék stb. a turisták számára használhatókká fognak válni.

Azonban az E. K. E. műszaki bizottságának ezenkívül hatáskörébe tartozik új gyalogutak építését, a rosszak javítását javasolni, továbbá a különböző ös-

sága, feltöltése és a vizek lefolyhatása czéljából szükséges lejtése, kavicsolása, porondozása, továbbá veszélyesebb omladásos helyeknek czölöpökkel, karfákkal való ellátása, pallók, kisebb átjáró hidak verése, fagyökerek eltávolítása, benyuló faágak és bokrok megnyesése s a hol kivihető, az utak rendszeres kigyomlálása és daraszolása stb. stb, mind a gondos uttfentartás kellékei közé tartoznak. Miután a nagyobb városok és fürdőhelyek szépítőegyleteinek a parkok létesítése és a fásítás mellett főképpen a környékbeli kiránduló helyek említett uttfentartását kell első sorban kultiválniok: itt nyílik alkalom, hogy a turista-utak jelzéssel és jókarban tartásával a vidék és a városok környéke kontaktusba lépjen s az idegen forgalom és a kirándulók érdekeire a társadalom is ezentul nagyobb tekintettel legyen.

Utivázlatok Móczopotámiából

Tull Ödön rajza

NŐI FEJVISELET ALGYÓGYVIDÉKÉN.

Nekünk az utjelzések legegyszerűbb módját kell alkalmaznunk, melyet esetleg egész fiatal egyének pl. diákok is könnyen, sőt mintegy kedvtelésből eszközölhetnek, ha kirándulásaikon kellő felügyelet és útastítás mellett útjelzésekre vállalkoznak.

Hiszem, hogy egyes kiránduló társaságok is szívesen vállallják az általuk bejárando utirány megjelölését, miért is első és elengedhetetlen követelménynek tartom, hogy a színes jelzést is az E. K. E. egész működési területére rendszerbe foglaljuk. Ez pedig csak úgy történhetik, ha a tapasztalat alapján utjelzési szabályzatot készítünk, melynek megvitatott és megálapított pontjai úgy az osztályokra, valamint az összes tagokra nézve kötelezőknek mondatnak ki.

Ez természetesen korántsem zárja ki az időnként eszközendő s a gyakorlat útján megkivántató módosításokat, azonban az egyöntetűség kedvéért okvetlenül szükséges, hogy a nálunk még jóformán szokatlan utjelzésekre vonatkozólag bizonyos általános gyakorlati elvek körülírassanak, s az így keletkezett utastítás az E. K. E. középpontja által az osztályokkal közöltessék.

Ez annyival is inkább szükséges, mert vannak kiránduló helyeink, főként szikla romok, hegyhasadékok, illetve szirtes útvonalak, a melyek egész társaságok araszos fekete betűkkel főlpingált névsorával ékeskednek, erdős útakon pedig a százados fatörzsek kérge alkotja a kirándulók turista-levéltárát —

A természet illetén elrondtítását minden eszközzel meg kell akadályozni s a szerkenőcs és a kaczor korszakának nyomait a nép által is megszokandó rendszeres utjelzések reformjával igyekezzünk eltüntetni.

Az országútak és vasútak országos közúgyek közé tartoznak, azonban az erdei, havasi, mezei és hegyi ösvények és gyalogjá-

rók révén feltárandó természeti ritkaságok megismeretése, megközelíthetése és azok iránt a közérdeklődés fölkeltése már a társadalom s így az E. K. E. vállalira hárulnak — Ennek ellenére az érdekelt törvényhatóságok, és községek, valamint földesurak és havasi birto-kosság. úgyszintén uradalmak és mindenekelőtt az erdőkincstár hivatottak, hogy az E. K. E. tervszerű megkereséseit ez irányban is hathatósan támogassák.

Hiszen kirándulólhelyeink mindaddig látogatottak nem lehetnek, míg jó utak és kényelmes utjelzések felett nem rendelkezünk.

Külföldön egész karavánok pl. a vörös vagy fehér szín égise alatt szabad idejük nagy részét a természet kebelén töltik el s az utak mentén fatörzseken vagy szirtéken váltakozó festék sávokra ügyelve, az eltévedés legkissebb veszélye nélkül reggeltől-estig nyugodtan a szabadban barangolhatnak.

Ennél jobb reklámot Erdélyben sem csinálhatunk a turistaságnak.

Utivázlatok Móczopotámiából.

Irta: *Csárán Gyula.*

I.

Enév alatt azt a vizektől minden irányban fekezestül-kasul hasogatott nagy területet értem, mely a három Kőrös, a Hideg- és Meleg-Szamos és az Aranyos forrás vidékén nyúlik el s melyet dél- és délkelet felől a Maros és mellékfolyói, — nyugot, északnyugot és kelet felől a fent említett folyók eredő ágai határolnak körül.

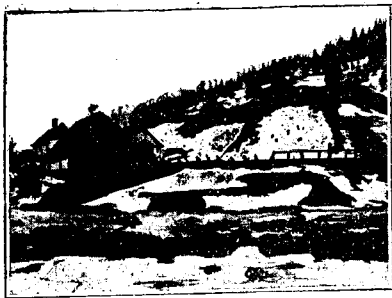
Ezt a szagatott területet, melyet a Bihar-hegység, az érczhegység, a gyógyi, torozkói és gyalui havasok hegyvölgy-labirintjai foglalnak el egészen, — az oláh népnek egy különös törzse, az u. n. móczok lak-

Utivázlatok Móczopotámiából

Tull Ödön rajza

CZOPFVISELET ZALATNA VIDÉKÉN.

Az ojtózi szoros emlékei.
A RÁKÓCZI-VÁR TÉLEN.

E hegyvidék természeti s néprajzi érdekességeiből fogok itt néhányat röviden bemutatni.

Sziklaszoros a glódi patakban.

Algyógy-fürdő vidékén, Erdőfalván felül, egy sziklaszorosra van a glód-almási pataknak. Jobbra balra kopár mészkő-szirtek meredeznek ég felé, melyek legtöbbszörre jellemző veres-sárga színsávokkal vannak tarkára festve.

Erdőfalvától a völgyön felé felé menve, egy jó darabig még valahogy csak járható a szoros; de egy völgytágulást elhagyva, egyszerre klammá szűkül az öszs. A szoros itten alig egy-két méternyi széles, a sziklafalak mindkét oldalon egész függőlegesen ereszkednek be a patak vizébe, mely itt egy kis zuhatag alatt hosszú medenczét alkot. Ez utóbiban több méternyi mély víz van; s minthogy kikerülni semmerre sem lehet, a továbbhaladás útját egészen elzárja.

Vezetőm állítása szerint azonban ősszel, midőn a patak vize kevés, — tovább is be lehet a klamba menni s ilyenkor felső végéig az egész szoros bejárható.

Vizesés Algyógyfürdőn.

A fürdő-vendéglőtől mintegy tíz percnyi távolságra egy szép nagy vizesés van itt, mely azzal a különös tulajdonsággal bír, hogy csak megrendelésre dolgozik, illetőleg játszik.

— Bravó! Hiszen itten annyira ki van e szerint fejlődve a természeti szépségek iránti érzék, a turista-ügy, hogy a vizszükében szenvedő vizeséseken felül a patak vizét nagy vízfogókban összegyűjtik, mint az Alpeselek közi, hogy a természetkedvelő turisták gyönyörűségére azt egyszerre megeresztve a víz tömegével emeljék a vizesés szépségét és impozánsabbá tegyék azt. — Igazán, ki hitte volna, hogy mi is ennyire haladtunk már!

Bizon ne is tessék hinni kérem, hogy így lenne: nincs ebből semmi sem. Egészen más prózai, praktikus oka van a vizesés említett sajátságának, a mint mindjárt meglátjuk.

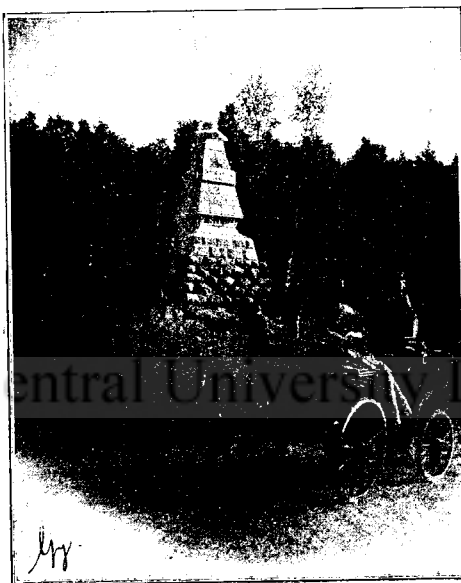
A fürdő forrásaiból képződő patak a mész-tufa sárgás sziklafalain körülbelül harmincz méternyi magasból hull alá egy szakadékba, de oly kevés vízzel, hogy még a sziklafalat sem tudja egészen beborítani, hanem csak vékony szakadozott szálakban csurog azon alá.

ják, kik nyelvjárásukra, szokásukra, foglalkozásukra, viseletükre, egész karakterükre és külső megjelenésükre nézve, magában az oláh népben is egy külön faji individualitást, legalább is egy különös etnográfiai árnyalatot alkotnak.

Nem a természet alkotta pedig ily inségesnek ezt a vizesést, hanem az ember tette azzá. A pataknak van u. i. elég bőven vize, de a molnárok felfogják s malmaikra vezetik azt, úgy hogy a vizesés csaknem szárazon marad. A mint tehát látni tetszik: míg az Alpeselek közt mesterséggel gyűjtik a vizet a vizesés számára, hogy ezt gazdagabbá, szebbé tegyék, — addig nálunk kifosztják, megrabadják azt, elveszik tőle még a saját vizét is, a mivel a természet megáldotta.

Szerencse, hogy a molnárok mind olyan jó szívű emberek, s a csengő hangú rábeszélésnek nem tudnak ellen állani. Egy kis baksisért szívesen átadják a vizet fél órára. A patak így hamarosan fel duzzadva, a vizesés teljes erővel működésbe jön, s egész kedves látványt nyújt.

Az idemellékelte felvétel azonban éppen nem nyújt helyes képet róla, mivel staffage-alak hiányában a vizesésnek harmincz méternyi nagy magasságra ezen nem tűnik ki, s e képen alig két-károm méternyi magasnak látszik az. Még egy más fogyatkozása is van e képnek, a miért az éppen nem méltó mása természetesen eredetijének: nem voltam képes »bele eget kapni,« a mint fotografus nyelven mondják; pedig ennek a szósznak a hiánya nagyon sokat levon a kép értékéből és szépségéből.

Az ojtózi szoros emlékei.
ERZSÉBET-EMLÉK A BEREZKI MAGYAROS HEGYEN.

Női fejviselet Algyógy-fürdő vidékén.

Az asszonyok itt az egész környéken nagy fehér kendővel bugyolálják be fejüket; ez a kendő a jobb móduaknál csipkéből készült. Szinte turbánszerűleg van a fej körül csavarva, oly módon hogy a fej meglehetősen nagy terjedelművé növi ki attól magát.

Feltűnő, mondhatnám szokatlan gondot fordítanak arra még a szegényebbek is, hogy ez a kendő mindig egész tiszta legyen, csak úgy ragyogjon. Ha semmi egyéb nem is, de ez az egy mindig tiszta rajtuk. Vén banyák, kiknek arcz-teintje a cserzett bőr színével vetekszik, különösen komikus látványt nyújtanak e hófehér kendővel feldíszítve, mely messziről virít le róluk.

E kép azonban nem ilyen vén asszonyokat, hanem ellenkezőleg két szép fiatal menyecskét ábrázol: a rápolti bíróné és testvérét. Csak azért lett ilyen fekete az arcuk itt, mivel szerfelett sokáig csinálták a toálettet a lelkeim, nagyon szépek akartak lenni; s addig öltöztek és cziczomázták magukat, míg végre bealkonyodott; s kellő világítás híján a képen csaknem szerencsen színt kaptak. Nem is mernék elébük kerülni ezzel a képpel: tudom, hogy kikaparnák a szemem érte.

Nagyág.

A ki e bányavároskára annak felső, északi végéről, a két magasabban fekvő templom közé állva, tekint le, oly látványba gyönyörködhetik, mely ritkítja párját Erdélyben. Egy hullámzó várost fog maga alatt látni, várost, mely nem egy völgyben vagy egy hegyen, hanem a hegyek és völgyeknek merészen változó, mozgalmas talaján fekszik.

Magaslatokon s völgyeken végig kiterjed minden felé a város; lehúzódik meredek lejtőkön át a tetőkről a medenczékbe, s innét fel ismét a másik tetőre. A trachitkőzet, mely talaját alkotja, egyes hegykupokban emelke-

dik ki a város háztengeréből. Három hegytetőről három templom néz le rá s teszi tökéletes széppé a panorámát. Erdélynek aligha van városa, mely fekvésével a festő ecsetjének méltóbb tárgyat szolgáltatathatna.

A zalatnai Kecskékő.

Ez a kolosszális, nagy monolith a Vurvu Capri tövében, a fenesi patak jobb partján emelkedik ki mintegy 30–40 méter magasra: egy egészen magában álló, merész szabású sziklabálvány, melynek csupán fele, azaz csak a felső része látható e képben

Nagyon sajnálom, hogy a maga teljes egészében, tetőtől talpig be nem mutathatom ez érdekes alakot: azonban egy útban álló iharfa miatt kellő távolságból azt föl nem vehettem, s így kénytelen voltam a felvételt oly közelségből meg tenni, melynél az egész torony már nem férhetett el a képre. Szerettem volna fejszét tenni a tövére ennek a mihaszna m. kir. iharfának, hanem félek, hogy erdészeti kihágás miatt meggyül a bajom a kincstári erdész urakkal

A Gyász-barlang Zalatna vidékén.

Bielz fenesi barlangnak nevezi, valószínűleg azért mivel a fenesi patakon lehet legkönnyebben megközelíteni. De tulajdonkép a negrilesti határban fekszik, a Negrilásza völgy felett, a Csumerla nevű mező északi részén, pár száz lépésnyire ben az erdőben; s a katonai térkép gyulafehérvári szelvényének északnyugati sarkában meg is van jelölve. Mellesleg mondva, feltűnő hogy itten 1200 méternyi magasságban a tengerszín felett, nyoma sincsen a fenyőnek.

A mi magát e cseppkőbarlangot illeti: legelőbb is szép szabályos architektorikus alkatával lepi meg az embert.

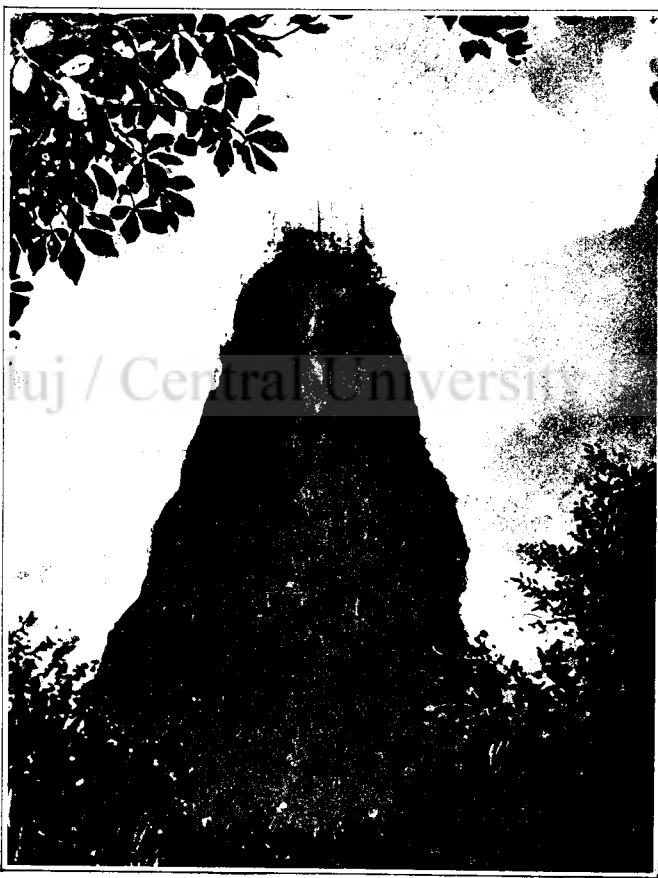
3–4 méternyi magas s ugyanoly széles bolthajtás alakra formált tunnel-menetei sokat kanyaognak, némely helyeken még magassabra s tágasabbra is nőnek, és mindenütt kényelmesen járhatók.

A barlang megtekintése fél óránál több időt nem kíván. Cseppköveiben tulnyomóak a széles, vastag, masszív stalagtitok (felülről lefüggő cseppkövek). Tiszta stalagmitja (alulról felfelé nőtt cseppköve) csak kettő van, mindegyik vastag, de alacsony

Legnagyobb s legérdekesebb képződményei azonban a barlangnak a stalagtit-stalagmitok, a melyeknél t. i. a felülről megindult cseppkő-képződés az alulról felnövő cseppkő-oszloppal találkozáva, ezzel összenőtt. Ilyenek bőven vannak a barlang fő és legdiszesebb csarnokában, és szép alakzatokká csoportosúlnak.

De van ennek a barlangnak egy különös tulaj-

donsága, a mely minden más cseppkőbarlangtól megkülönbözteti és legérdekesebb vonását alkotja: falainak és cseppköveinek színezete. Világra úgy néz itt ki minden, mint hogyha fekete fátyollal volnának az összes alakok, a falak, a padmaly, a cseppkövek mind, behuzva, — de olyan fátyollal, melyen a mészkőnek eredeti fehér színe még átdereng. Halottas házban érzi magát az ember, egy gyászteremben, hol mindent a halál sötét színe borít be. Egészen sajátos hatást tesz a nézőre. Először azt hittem, hogy e szín a fáklyák füstjétől származik: hiszen Bielz szerint e barlangot már száz évvel ezelőtt is ismerték volt. De csakhamar meggyőződtem, hogy a cseppköveket készítő víz hozta ezt a sötét színű anyagot az utóbbi időkben magával s borította be azzal a hajdan fehér alakokat. Ennek a scénának meg van a maga eredetisége, individuális ereje, melylyel mélyen be tudja magát vésni az emlékezet táblájára. S habár Zalatnáról korán kell elindulni, hogy egy nap alatt megjárhassa az ember: a fáradság éppen nem vész kárba, annál is kevésbé, mivel az előbb leírt Kecskékő-t is utbalehet e kirándulásnál ejteni.

Utóvázlatok Móczopotamiából

KECKSEKŐ ZALATNA MELLETT

Tull Ödön rajza

Mócz lány-tincs.

A mócz hegyek különböző vidékein viselik a paraszt leányok ezt a féloldalú czopfot, a mely a kép középső alakján látható; ez éppen Zalatnáról való.

A haj egy részét tincsbe fonva, a választék végétől a homlokokon s egyik szemem át a fül alá huzzák, és pedig csak az egyik oldalon

A mely lány azonban még nem férjhez adó, vagy már túl van azon a koron, hogy férjhez menni kilátása volna, az nem visel ily czopfot, csak az viseli, a melyik tetszeni, hódítani akar s e figura azt jelenti, hogy szívesen férjhez megy, ha akad parthie-ja.

Hát lehet, hogy ott-hon így hódítóbbak férfiakra nézve; az idegen azonban, kinek szeme ebbe az aszimmetrikus frizurába megbotlik, azt fogja mondani, hogy:

Csúf, csúf csakugyan,
A zalatnai tincs!

Az ojtosi szoros emlékei.

Irta: Gyárfás Győző.

»Népek útja« volt az erdélyi szorosok között kiválóképen az ojtosi szoros minden időben, a mennyire csak a hagyomány és a história vissza tud emlékezni s a hol megszűnik még a meséknek, mondáknak me

móriája is: a kutató régész és a jószemű turista ott is talál emberjárta nyomokra s emberkéz alkotta emlékekre.

A hegységbeli szorosok közlekedési fontosságára ez alkalommal nem terjeszkedünk ki, minthogy a E. K. E. közlönye az »Erdély« e tekintetben már részletesen ismertette hazánk legkeletibb szorosát, a szépsége Ojtozt.

Meglehet, hogy turistasági szempontból nem válik be egészen *Richter E.* kijelentése, hogy: »nagyobb fontosságú egy hegységbeli szoros az emberiségre nézve, mint a világ valamennyi hegycsúcsa,« — de közlekedésbeli fontosság tekintetében ehhez a kifejezett axiómához kétség nem fér. A legszenvedélyesebb hegyászó sem juthat céljához, elvégre a völgyek és hegyszorosok teljes kikerülésével, azért a »magasba törés« ne *ajánlja* a hegyszorosok alacsonyágával való érintkezést és foglalkozást. Van ezekben báj, szépség tömérdek. Verőfény váltakozik itt sejtelmes borongással; szilaj hegyi patak harsogó zugását felváltja a természetnek látszólagos nyugvásában fenséges méla csöndje s a tengerszem síma lapján tükröző hegyesücs láttára kettős vágy ébred: megtudni mi van odafenn és mi lehet odalenn. Es mindezen benyomások, érzelmek közepette elmúlt időkről, népek vándorlásáról, küzdelmeiről, életmódjáról beszél a kő, a rom, az út, szóval: a történelem, a népek nevelője.

* * *

Emlékek kelnek fel bennünk, a midőn Bereczk-nél Háromszék síkságának széléhez jutunk a brassó-ujtozó állami úton, hogy meglátogassuk az ojtozi szorost.

Bereczk mellett az erdőborította hegység lábánál, a mezőségéből hatalmas négyzetben emelkedik ki, mindjárt a baloldalon egy töltés, zöld gyepűs konturral szegélyezve az általa bekerített szántóföldet *Beneturné* vagy *Veneturné vára* fekszik előttünk, a hódító rómaiaknak egyik *castruma*. A töltésen kívül vízmosás által deformált árokkal, a mi az ellenséges támadás ellen szolgált védelmül. A töltéspart alatt pedig falak nyomára találunk: gondosan épített római falak húzódtak végig a töltés gerinczén, biztos védelmet nyújtva és lakhelyiségeket alkotva *Traján* császár, a nagy hispán származású hadvezér katonáinak, a ki a kelet felől, az ojtozi szoroson betörő ellenség ellen védte meg itt az elfoglalt *Dáciát*. A kiásott téglákon a [COH. HIS.] és [COH. BRAC.] bélyegek jelzik a legiót, a melyikhez az őrség tartozott.

Nincs adatunk rá, hogy honnan vette a római táborhely, *Benetur*, vagy *Venetur* nevet; bájos mesét őrzött meg azonban a hagyomány *Mátyás* királyhoz kötve, a kit mint útazó diákot, *Benet* (vagy *Bente*) úr, a várnak elszegényedett birtokosa, legválogatottabb fogásokkal vendéglát meg: elébb tormás lencsével, azután — lencsés tormával. Az *igazságos* király aztán nemcsak, hogy gazdag adományokkal hálálta meg *Benet* úr vendégszeretetét a budai királyi palotában, midőn a főurak aranyos, drága bogláros mentéivel ruházta fel a látogatóba jött *Benet* urat, hanem ráadásul a zsarnok királybirónak, a ki *Benet* úr birtokait eltulajdonította, kitette a szűrit Székelyországból és *Benet* urat, a dérék hazafit tette a végek hadnagyává, országőrizővé.

Közelében a *Benet* úr várának, a hol az út már emelkedni kezd felfelé a Magyaróshegyre, mely a keleti Várpaták a vízvázasztóját alkotja: *Várpaták* és *Tiszáspatakok* között, a melyek a Bereczk vizébe beszakadnak, szabályos kúpalakú domb emelkedik ki, a *Leányvár*.

A hagyomány nem őriz határozott alakú mesét, vagy mondát az elnevezést illetőleg. Megemlékezik egy *zsarnok* lovagról, a ki várába zárta a környékről elrabolt hajdanokat másfelől pedig *leányvásárról* is beszél, a melyet hajdanában a dombtetőn tartottak,

miként például Hunyadmegyében is maradt fenn hasonló kiházasító népszokás és Bodzavámon felül is van egy *Leánymező*, a hol szintén leányvásárt tartottak volna. Egyik népdalunk is beszél etéle szokásról:

»A bereczki falú végén —
tilalom, erre jere galambom!
Leányvásár lesz e héten.
tilalom, erre jere galambom!...«

Tényleg a *Leányvár* ősrégi földvár volt, a minő egész karéjban vette körül Háromszék síkságát s a melynek egységes jellemű alaprajza ez ősi lakosságnak egy eredetű és ugyanazon időkorbeli származását bizonyítja.

* * *

A vízvázasztó Magyaróshegyre kanyarokban felhuzódó államút egyik alkalmas pontján, az ugynevezett »*Körültájon*« emlékoszlop áll Gyásznak és kegyeletnek emléke, mely letekin a hegyoromról, a Feketeügynek síkjára, míg a hegység felől, mély völgyek fölött, a határhegységnek fenyves bérczei meredeznek háttérképen. Az emlékoszlop lábánál az út kanyarulatában fiatal fenyő és tölgy-ültetvényből egy kis kerek park terül el. Ezredéves multunk nagyszerű ünneplése alkalmával országszerte emlékfákat ültettek, az örömteljes emlékezet fáit. Mikor pedig a balsors megfosztotta nemzetünket őrangyalától: *Erzsébet* királyné szívét orgyilkos tőre járta át, *Darányi* Ignác földmivelésügyi miniszter felhívást intézett az országhoz, hogy az általános gyásznak *Erzsébet* emlék-fák ültetésével adjon kifejezést. Így származott az emlékfák ültetése, a magyaros helyen: az *Erzsébet-liget*. A sepsi-szentgyörgyi kir. államépítészeti hivatal javaslatára pedig *Hegedűs* Sándor kereskedelemügyi miniszter megengedte, hogy az *Erzsébet-liget* fölött egy nagyobb emlékoszlop emeltessék, a mikor a szükséges anyagot az említett hivatal lassanként és csekély költséggel beszerelte. *Viharral daczó tölgy, örökzöld fenyő* és kőből való emlékoszlop hirdeti a mult év óta az *Ó, Erzsébet* királyné emlékezetét s igazgató lett, hogy kálaplevéve tekint fel az útas a dicsőült királyné emlékoszlopára az ország legkeletibb hegységében is. *Darányi* miniszter szándéka megvalósult itt: . . . »A kinek bölcsője ott ringott egy erdő koszorúza tő bóbájos partján; a kinek kedélye annyiszor vidult fel erdeink zúgó fái közt s a kinek sebzett lelke oly édes enyhülést talált távol vidékek mythoszi ege alatt; magasba nyúló százados erdők mélyén; a ki a természet szépségeinek oly csodálója volt: annak emlékét fák nagy sokasága hirdeti, annak tiszteletére, mint az ó-kor messés világában szentelt berkek támadtak, hova áhitattal közeledik az útas; hol a fáradt vándor a nap heve ellen enyhet talál és nemes érzelmekre gerjed a lélek!«

A magyaróshgyi *Erzsébet*-emlékoszlop ojtozi, kemény és viharálló homokkőből épült, vázlatom szerint, tömör pyramis alakban, melynek szakaszonként különböző módon kidolgozott lapjait szomorúan bevágott tagozás szakítja meg és lecsapott csúcsát, vánkoson nyugvó korona díszíti. A kiálló feliratos, faragott falrétteg málnási andesit-trachitból való. Az oszlop magassága a talaj színe fölött hetedfél méternyi. Háttérébe fenyő-ültetvény fog telepítettetni.

* * *

Tetejéről a vízvázasztó hegygerincznek az elhagyott térségre nyílik fenséges kilátás egyfelől, míg a a tulsó oldalon az Ojtóz szorosa sötétlik hegységek között, a melyeknek gerincze egyik — a másika mögött tűnnek el. Egy régi csapásnak »*Király-útja*« a neve s *Mátyás* királynak moldvai útját jelzi, a midőn *István*

vajdát üldözve, súlyosan megsebesülve tért vissza az oknai vérfürdőből. Tizennégy kanyarulaton lefutva Ojtoz telepre érünk. Az egykoron virágzó telep nagyrészen rommá lett s a határállomásnak Sósmező határszéli községbe telepítése után.

A *népek útja* ma már pompás műúttá változott, de forgalma nagyon lezállott, mióta a vasútak *Tömös* és *Gyimes* szorosok felé terelték a közlekedést. — A teleptől két kilométernyire, a *Rákottyás* hegység lábánál emelkedő platon tűnnek az utas elé a *Rákóczyvár romjai*. Hatalmas erődítmény volt ez a maga idején, hosszasan éltéte után is. 1637 feliratos kő az egyetlen emlék, mely az építés ideje felvilágosít.

1637.

SZABÓ JAKAB DALNOKY
..RTAM EZT EMLÉKEZETRE
..SZENT 3 Na Pián

A legújabb időkig a Rákóczyvár és környéke mindig erődítményül szolgált kibővítve, átalakítva redoutokkal, palissáddal, futó árkokkal, ágyúteleppel. Az 1856 évi keleti háború alkalmával nagyszabású erődítménynékv volt kiképezve. A szabadságharcban is itt helyezte el Bem apó ágyútelepét.

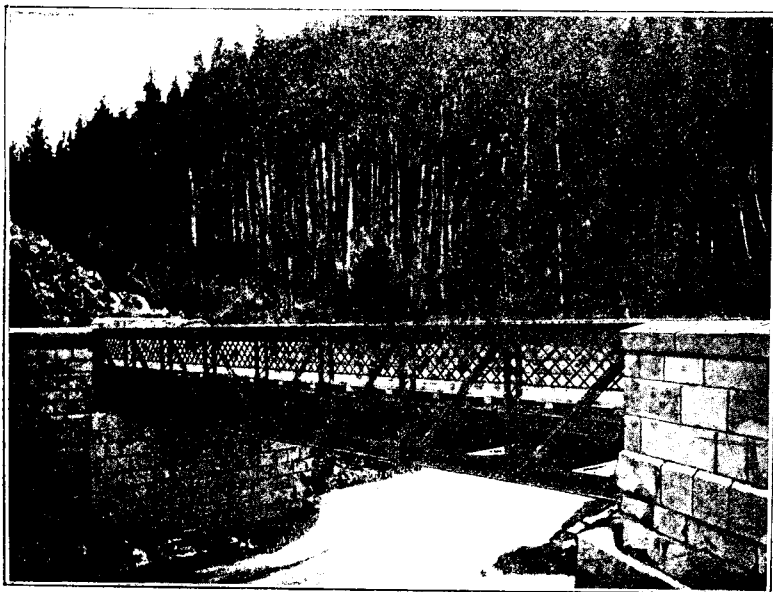
A várhegy lábánál vasszerkezetű híd, a *Rákóczy-híd* vezet át az Ojtoz patakon, legújabban épült ez a fafelszerkezetű híd helyébe. Képünkön a modern építmény fölött sejtelmesen meredeznek a régi emlék maradványai.

Harmadik rajzunk a Rákóczyvárat mint téli tájképet mutatja be. Alant, az út mellett az állami útkaparóházak vannak, a melyek előtt látható a régi várfalnak még fennálló egy részlete. Ez a fal felnyúlt a szoros két oldalán mind a két oldalra, a legmeredekebb sziklákig, a melyek maguk is megmászhatatlanok. Az útátjárás kapúnyíláson át történt kelet felől.

* * *

A modern korbéli építmények, az Ojtozpatakon épült hidak, a tömérdek támasztó és védőfalak képezik a szoros jövődöbeli emlékeit.

Ezen építmények között a legkiválóbbak közé tartozik a *Kalaszló* szorosban levő Ojtozhíd. Ugyanis a völgy ezen a helyen annyira szűk, hogy az állami közutat és az állandó, csakis támasztó falakkal védett

Az ojtózi szoros emlékei

KALASZLÓ SZOROS HÍDJA.

Az ojtózi szoros emlékei.

KALASZLÓ PATAK ZUHATAGJA.

nagyméretű hegylevágások árán lehetett elhelyezni. A párhuzamos övekkel bíró vasszerkezetű híd alatt tombolva ömlik át az Ojtoz vize, mely áradáskor menydörgéshez hasonló lármával sodorja a medrében levő, gömbölyűre koptatott köveket.

Mindezt az említett hídon túl, a balparton meglepően szép tájkép tárul az útas elé. Aig van eset arra, hogy az útag ezen a helyen meg ne állítsa kocsiját és az útpálya szélén levő védőkorlátra dűlve át ne engedje magát a szemlélődésnek, édes gondtalanságba merülten gyönyörködve a pompás látványban. Maga a természet által, saját dicsőítésére alkotott emlékmű van előte: a *Kalaszlópatak* vízesése, a mint a magas, fantasztikus alaku sziklafalba mélyesztett lépcsőről, több

fokozatban ontja le hófehér habbá zúzott vizét az ojtó medrébe, melyet leszakadt és oda sodort sziklatömbök, romlásfa halmazok borítanak, néhol eltüntetve részeik között a folyóvizet. Az útfentartás különös gondot fordít eme szépséges részletre azzal is, hogy a patakmedernek mélyebb bevágódását és ebből származóan a zuhatag súlyosodását megakadályozni törekszik. A víz által simára csiszolt medenczék kínálva-kínálják az üdítő fürdőt nyárnak gyakran rekkenő melegen, a verőfényes szorosban.

* * *

Gyilkos nevet visel a szorosnak egyik alantabb eső része. Szintén többrendbeli hadi pozícióként szolgált az itt levő plató. Az utolsó török háború alkalmával (1788), az álúton bevezetett törökök itt gyilkolták le a székely őrséget. Szomorú emlékek fűződnek e helyhez, a honnan az utolsó Ojtozhíd, a *Gyilkos híd* vezet át Sósmező határszéli község területére. Pedig a székelyek derekason ellentálltak a töröknek. A határszéltől mintegy

tizenkét kilométer távolságban, a moldvai Gorzafalva előtt, 1882-ben még láttam ezen időszakból származó emlékkövet az út mellett felállítva, a következő felirattal:

I. H. S.

Ao. 1788. A SZÉKELY KATONÁK
TONEK MOLDUVÁRA
A POGÁNY TÖRÖKRE.

Néhány év múltán, mikor az oláhországi útnak kiépítéséhez, a melyet Szebasztopol ostroma alkalmával az osztrák figyelő hadtest épített volt ideiglenesen 1856-ban, -- az oláh kormány hozzákezdett, ezt az emlékkövet szétrepesztve találtam Sajnálatomra nem őrizhettem meg belőle még egyetlen *betűs* darabot sem.

Nem tartottam egészen *érdektelennek az ojtói szoros emlékeit, talán ismétlések árán is röviden felsorolni. Az „Erdély“ egyik hivatásos kötelességét teljesíti, ha a multak emlékeinek megőrzéséhez hozzájárulhat, erre nézve pedig első feladat maguknak az emlékeknek megismerése. Aztán a Székelyföld eme ki-

válóan szép határszéli szorosára a turistaság figyelmének ráirányítása már magában is, is, elért czélnek tekinthető.

Ha a vármegyék nem gondoskodnak is turista szállásokról, a szegény útmesterek és útkaparóknak van egy-egy szobájuk, a hol sok vándor szívesen látott. Kevés igénynyel indulva útnak, sok szép emléket megismerhetünk, sőt sokat fel is fedezhetünk. Mert Kolumbusok számára van még felfedezetlen föld elég -- itthon.

KÜLÖNFÉLÉK.

Védőnk üdvözlése.

József Ágost kir. herceg Ő fenségét, mint egyesületünk védőjét, az új év alkalmából táviratilag üdvözölte az E. K. E. elnöksége. Az üdvöző távirat a következőleg szólt:

Hódoló ragaszkodással köszöntjük fenségedet és fenséges családját az új század hajnalán. Egyesületünk korszakos évnek küszöbén áll, de bizunk az eredményben, mert a magyarok Istene meghallgatja fohászkodásunkat és virulatni fogja fenségedben eszményeink lelkes megtestesülését.

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület nevében

Br. Feilitzsch Ártur, Radnóti Dezső,
elnök. főtitkár.

Ő fensége nyomban válaszolt és a lapunk elején közölt táviratban az egész egyesületnek boldog új esztendőket kívánt.

A legmélyebb tisztelettel és hódolattal fogadjuk Ő fensége kegyességét és egyesületünk iránt soha meg nem szűnő jóakarátát!

Tisztelgés az E. K. E. elnökénél.

Az E. K. E. tisztikara és választmánya kedves kötelességének tartotta, hogy az új év küszöbén népszerű

elnöke Feilitzsch Arthur báró előtt kifejezze ragaszkodását és szeretetét.

A küldöttséget az első alelnökök távollétében Herrmann Antal dr. elnök vezette és részt vettek abban Melitskó Frigyes biz. elnök, Radnóti Dezső főtitkár, Merza Gyula főpénztáros, Deák Albert dr. jogtanácsos, Fodor János jegyző, Kovács Géza titkár, Éjszaky Károly, Beregszászi László, Eöry Ernő, Ajtay K. Albert.

Herrmann Antal dr. a következő beszéddel üdvözölte az elnököt:

Méltóságos báró képviselő úr!

Mélyen tisztelt kedves elnökünk!

Az Erdélyi-Kárpát-Egyesület nevében köszöntöm Méltóságodat a XX. század küszöbén. Ha nem volna is ez egy új évszázad hajnala, mégis igen jelentős, korszakos évre virradt ma egyesületünk. Szent évnek nevezhetnők, tekintve új, nemes, magas, hazafias céljainkat és hő, buzgó törekvéseinket és reméljük, jubiláris évvé lesz, ha e törekvéseinknek meg lesz az arányos eredménye, méltó sikere. E sikernek biztos záloga, fenséges védőnk fényes példája mellett, az hogy Méltóságod a mi bölcs és erélyes, lelkes buzgó vezérünk. Mi egyesületünk tisztviselői, Méltóságodnak nagyrészt kipróbált vezérkara, ime újból, ünnepélyes fogadalmunkkal, felajánljuk hű követésünket, serény közreműködésünket. Magasatosok a mi épületünk feladatai, sok irányuk és ismertek is, de jelentős pillanatban, mintegy ünnepi hitvallásul akarjuk azokat lelkünk elé állítani. Csak néhány éve megindult egyesületünk, hogy sétálva hódítsa meg Erdélyt. Le akartuk fejteni a hályogot azok szeméről, kik nem látják hazarészünk bájait, gyönyörűségeit. Látni és lélekezni tanítunk. Felszállunk Erdély havasainak ormaira, leszállunk völgyeinek rejtekébe, hogy kulturát és jólétet, világszágot és szeretetet vigyünk oda és ezzel hazafiságot. Felsőzáddal ezclött itt Kolozsvárt mondták ki hivatalosan az uniót, az E. K. E. derekasan közreműkö-

dik abban, hogy új félszázad mulva ez országrész minden lakója szívben érezze az uniót. -- Más irányban is buzgólkodunk. Mózes a pusztában élető forrást fakasztott tikkadt népe számára. Mi a népeket Erdély Isten fakasztotta gyógyforrásaihoz akarjuk vezetni, melynek csodáshatású életvívőből meggyógyulhatna a beteg Európa. -- A vasutak következtében elnéptelenedett utakat újból megéleltük kerékpár-osztályaink és ezzel visszaállítottuk az utazás egyeni jellegét. -- És végre mi voltunk itt talán az elsők, a kik tudatára jutottunk annak, hogy az ember a vidéknek nemcsak érdekes festői stafásza, hanem legjellemzőbb terméke, lényeges szerves tartozéka. Megkezdettük Erdély népeinek komoly tanulmányozását, a népiélet tárgyainak, a nemzeti szellem e legközvetlenebb alkotásának, a mult legértékesebb hagyatékának megbecsülését és leltározását, gyűjtését és megmentését. A hagyomány e kincseiben legméltóbb tartalmat nyer Mátyás király születési háza. Ezt magasatos nemzeti kulturcélra az erdélyi táj- és néprajzi múzeumnak avatván fel az E. K. E., e legszebb alkotásával kiengesztelend a nemzeti kegyeletet, mely eddig annyira elhanyagolta e házat, Erdély e legdicsebb történeti ereklyéjét. -- Kissé későn fogtunk nálunk is az Ismerd megtenmagad elvének igazi foganatosításához, a nép megismeréséhez. De az alkotó is a teremtés utolsó napjára hagyta műve koronáját, az embert, elhelyezvén őt a paradicsomban. Nekünk is megvan immár édenünk, hová majd elhelyezhetjük néprajzi munkálkodásunk eredményeit. Hogy ez éden birtoklása immár biztos számunkra, ennek a híre a mi legörvendetesebb újévi ajándékunk. Ezt pedig egyesületünk Méltóságod nemes buzgalmanak köszönheti első sorban.

A mi paradicsomunkban is ott kell lenni a tudás fájának, de ez nem veszélyeztetni, hanem örökre biztosítani fogja birtokunkat a tudatlanság, a kajánság, a tagadó szűkeklü, önzés kigyójával szemben, a mely megakart fosztani bennünket és Erdélyt e paradicsomtól. A mit a letűnt század alkonyán zsenge egyesületünk ifjú éveiben terveztünk és kezdeményeztünk, ennek megvalósítását, véghezvitelét várjuk a most derengő századtól. Olyan mű lesz ez, a mely méltó helyet fog követelni magának nemzetünk második ezrede

A bábai szoros.

— Mutató Szolnok-Doboka vármegye monográfiájából. —

Az újfői szoros emlékei.

RÁKÓCZI HID ÉS RÁKÓCZI VÁR ROMJAI.

legkiválóbb alkotásai közt. E művön pedig eltörölhetetlenül diszteni fog Méltóságod neve. Az Isten éltesse.

Feilitzsch Artur báró meghatottan köszönte meg a szíves ovációt. Igéri, hogy az E. K. E. ügyét az új évben is ügybuzgósággal és szeretettel fogja tovább vezetni. De kéri, hogy az ő buzgolkodását, mely végtére is csak egy ember buzgolkodása, támogassák mindnyájan, a kik az E. K. E. zászlója alá sorakoztak. A multban elért eredményeket is ennek a támogatásnak köszöni az egyesület. Az alelnökök, főtitkár, tőpénztáros, titkár, a bizottságok elnökei és előadói voltak azok, a kiknek az eddigi sikerek nagy részét köszönhetjük. Az a program, mely a szónak beszédében lefektetve van, egy emberöltő munkásságát igényli. A jelen feladata nem lehet más, mint az E. K. E.-t, mint társadalmi szervezetet minél hatalmasabbá tenni, hogy elég ereje legyen a feladatok sokaságából annyit megvalósítani, a mennyit anyagi eszközei megengednek. A többire nézve elégséges, ha megjelöljük az irányt, melyen a jövődönök haladnia kell. Biztató reá nézve, hogy már is az egészséges fejlődés útján vagyunk. Még egyszer köszöni az üdvözlést és mindenkinek, ki az E. K. E. ben munkatársa, boldog újévet kíván. (Viháros éljenzés.)

Szolnok-Dobokavármegye nagyilondai járásában, a galgó—blenkemezei úton haladva, egy fordulónál bámulatos meglepetést tár fel előttünk az alkotó természet.

Blenkemező közelében, a Bába felé vezető völgyön egy fordulónál Égnek meredő sziklák tűnnek az útas szemébe. Ezek látszólag mint egy lehetetlenné teszik a továbbhaladást, de a megyei útvonalon hozzá jobban közeledve, páratlan szépségű hegyszoros tárul föl előttünk. Ez az úgynevezett bábai szoros. Festők örökítették meg szépségét. Mindkét oldalról 70—80 méternyi magas réteges mészsziklafal emelkedik. Balfelül kiálló sziklatömbök között egy-egy cserjés galagonyabokor kapaszkodik a sziklafalakba. A jobbtól való része meredek, oldalait fa- és kő-lecsúsztatók teszik változatosabbakká. Az óriási vizerő okozta réteghajlásokban gyönyörködhetik az útas, míg a geologusnak tanulmányt nyújt a különböző jókora nagyságu megkövesült csigafajok, halak s más tengeri állatok maradványai.

A szoros, melyet egykor a bábai patak tört át, több helyt csak 8—10 méter széles; helyenként kiöblösödik s itt a mészégető kemenczék egész sora vonja magára a figyelmet. Egyiknek berakásához épen most készülnek, körülé az égetésre való fa, tovább a már felrakott mézskemencze az alágyújtást várja, míg a többi javában lángol, szines tűznyelve az útszélre nyulik, tovább a már kiégetett s kihült meszet rakják apró hegyi lovak, ökrök által vonandó ernyős szekerekre.

A vidéket és szorost tudósok, festők s a természet szépségeit kedvelők gyakran látogatják, s gyönyörrel telten távoznak. Azért szükségesnek tartottuk, hogy bár egy részét képből is bemutassuk.

KÖNYVESHÁZ.

„Az ország és fővárosunk idegen forgalma.”

Irta: Szerény.

Sok tudást, a dolgok mélyére ható elmét, praktikus észjárást és igazi hazaszeretetet árul el az a

könyvnek is beváló füzet, mely *Az ország és fővárosunk idegen forgalma* czimvel közéletünknek egy újabb sokat, de nem kellő eredménynyel hangoztatott kérdését fejtegeti. Ezzel az egyesületünknek is megvalósítandó terve s ezért foglalkozunk a művel bővebben is.

Az idegen forgalom közgazdasági nagy értéke nem szorul igazolásra. Hazánk-és székesfővárosunknak meg van a kvalifikációja, hogy az idegenek fölkeressék, hiszen gyönyörű szép és tenger pénzt költöttünk rá; s ha tekintetbe vesszük, hogy Svájc 500 milliónyi jövedelmet vesz be az idegenektől, hogy Olaszország ugyyszólván az idegenekből él, hogy legalább 30 német városnak, melyek Budapestnél sokkal kisebbek, nagyobb az idegenforgalma Budapestnél, belátjuk, hogy a kérdés fellett nem térhetünk többé napirendre. Az idegenforgalomra elkerülhetetlenül szüksége van: fővárosunknak, vasúti hálózatunknak, fürdőinknek, nyaralótelepeinknek, remek vidékeinknek, iparunknak, vállalkozásainknak, magánosoknak, sőt magának a kincstárnak is. Meg kell tehát teremteni — Meg kell teremteni első sorban a fővárosnak, melynek rohamos fejlődésével keresetforrásai nincsenek arányban. Erős keresetforrás lenne az idegenforgalom. Budapest szép, az idegenek szerelmesei belé, de nem elég gazdag arra, hogy európai izlésű és európai költségű berendezéseit saját erejéből fentartsa E fentartásra való az idegenforgalom.

15000 kmres vasúthálózatunk is éhezti ezt a kiváló jövedelmi forrást. Mert igaz ugyan, hogy a M. Á. V. sok-sok milliót beszállított jövedelméből, de ugyanezt beruházások címén majdnem teljesen fel-emésztii.

Pedig, hogy mennyit tehet vasut a személy-, illetőleg az idegenforgalom emelésére, mutatja a *Südbahn*, a boszniai és dalmát kormányok, melyek, ha vállalkozó nem akadt, maguk állították fel vonalaik mentén az annyira szükséges szállodákat, melyeknek modern fejlettsége nélkül virágzó turistika nem existálhat. Ezek, valamint a fürdő-és nyaralótelepek európai confortja fel fogják lendíteni a vidék idegen forgalmát, mely ismét a fővárost, mint az erre fekvésénél is prdesztináltat, az idegen forgalom központjává fogja tenni. Különösen az ország határszélein, a nemzetközi forgalom útjain kellene nagy, elegáns szállodákat berendezni, a honnan és a hová székesfővárosunknak, mint világvárosnak és világfürdőnek vendégei ellátogatva, e forgalom áldásait az egész országra kiterjesztik.

Általános a panasz, sajtóban és

magánosok körében, hogy fürdőink méregdrágák, még sem nyújtanak kényelmet, nyugalmat és szórakozást, szóval nem versenyezhetnek a külföldi fürdőkkel. Nem, mert a versenyhez pénz kell, már pedig a fürdővállalatoknak sem pénzük, sem rendszeresített hitelük nincsen. Reálhitel kell ide.

Ezt célozta az első magyar balneológiai kongresszus alkalmából megalakult balneológiai egyesület, törvényjavaslati tervezetet nyújtván be a magas kormánynak, melynek lényege: adassék meg, megfelelő móddal és időre a magy. fürdővállalatoknak mindaz a kedvezmény, a mely az iparvállalatoknak és a helyi érdekű vasútnak.

Ez a legfontosabb, ha meggondoljuk, hogy a fürdővállalat közegészségügyi intézmény és tekintetbe vesszük, hogy a fürdővállalatok a nyugateurópai államoknak folyton fejlődő gazdasági tényezői. Milyen messze vagyunk mi még ettől!

Körülbelül 8000 magyar család fürdözik évente külföldön; ha mindenik csak 300 forintot költ évente, ez 24 millió forint, a mely kivándorolt. Nem természetes következmény-e, hogy e vándorló milliók ellenértékét az idegen forgalomból szerezzük be?

S miután az író külföldi szakértők véleményével igazolja, hogy hazánk, fővárosunk elbájoló szép, ez utóbbi a kontinens legelső világfürdője lehetne s hogy még sem az, azt szállodáinak, szórakozásainak, kényelemadásának fogyatékosága okozza, rátér a tényezőkre, a teendőkre, az eszközökre, melyek idegen-forgalmunkat hivatva vannak emelni. Kimutatja, hogy a kormánytól kezdve lefelé az egyesig mindenki hivatott erre; be is látják. Ott volt a főváros ez irányu nagy lelkesedése, mely Budapest ismeretetésével, reklamázsásával, közlekedési, szállói viszonyainak rendezésével, mulatóhelyek létesítésével, Baedekkek szerkesztésével igazán szép programot fogadott el. A magyar szalmatüzzel megindult akció elhamvadt, de hisszük, az újra-éledés reményével.

A kormány tagjai közül a kereskedelmi miniszteré e tekintetben a legfontosabb szerepkör; vasutaink legnagyobb részben államosítva lévén, a nemzetközi forgalom idetelérésére a versenyt, mely a forgalom nemzetközi piacán létezik, neki kell elsősorban felvennie és eredményesen leküzdenie. Budapest-Berlin kapuja délre és délkeletre, Budapestet tehát a luxusvonatok középpontjává kellene tenni, a milieniumi reklámat folytatni, nagy, európai kényelemmel és izléssel berendezett szállókat építeni a vona-

lak mentén, mindezt: rendszerrel és tervszerűen.

A földmívelésügyi miniszternek is jut feladat: fejlessze, szervezze a kincstári fürdőket, ne hagyja ki gondoskodási tárgyai közül az erdőket, folyókat, mint a vadászat és halászat terrenumait, a löversenyeket, melyek hivatva lennének idecsalogatni és itt tartani az idegent. Az idecsalogatásnak legfontosabb eszköze a reklám, az ittartásnak az idegenek minden irányú kielégítése.

A legnagyobb feladat a sajtó: neki kötelessége az idegen forgalom fejlesztésének apostolául szegődni. Hangos szóval felébreszteni a nemzetet, ébren tartani, munkára serkenteni mindenkit, feltárni a hiányokat, útmutatást adni; mindezt napról-napra.

Külföldi szakértők állítása szerint (ha már a saját szemünknek nem akarunk hinni), Magyarország páratlan szépségű, a legtapasztaltabb világútazót is kielégíti. S ha a föld természetét szépsége olyan töké, a mely ép olyan pontosan meghozza a maga busás kamatát, mint bármely más töké; csak a magyar lenne annyira éhletlen ezt az ugyszólván ölébe hullott nagy áldást egyszerűen az ablakon kidobni?!

Ez Szerény füzetének rövid tartalma. Kommentár nem kell hozzá. Kiáltó, ébresztő szózat, mely a hová eljut, lehetetlen, hogy ne ébresszen visszhangot.

Radnótiné H. Irén.

»Száll az ének . . .«

— *Költemények. Írta: Versényi György.* —

Egy 445 oldalra terjedő vaskos kötet fekszik előttem.

Csupa vers. Istenem! Hát érdemes manapság verset írni? Akad valaki, a ki e könyvet végig olvassa? Vagy csak száll-száll az ének, anélkül, hogy dalos lelkek mélyében visszhangra találjon? Vagy tán szerényebb igényű s megalégszik azzal, hogy dal lehet s szárnyra kelvén, e' repülhet?! Kinyitom, lapozgatok benne. Csendes, lassu szárnyon, mé-lán mosolyogva szállnak-szállnak felém dal-dal után. Régi napok busdicső emléke, hősök tettei, az élet apró-cseprő, megmosolyogni való történetei, a természet, bájos, hangulatos képei gördülékeny versekbe szedve, íme ez száll a lelkembe s nyomán nem támadnak nagy, egetverő szenvedélyek, de csendes, ábrándokba ringató poétikus hangulat, igen. Regés történetei már hallottam valahol, tán mesemondó öreg anyókatól: be jól esik ismét hallanom a sok-sok divatos idegrázó tör-

ténet után; hányszor olvastam Argirus királyfiról, s mosolyogva üdvözölöm, mint régi ismerőst; vitéz Kemény János és szépséges Annája szerelmének történetét is megírta már a murányi Vénus udvari poétája, elmúlt 200 esztendeje.

De Versényi nem is a ragyogó fantázia embere. Muzsája nem emeli őt elérhetlen magasságba, csak karon fogja, s köztünk járván megmutogatja neki a mindennapi élet mindennapi jelenségeit, s feltárja a bennük rejlő poézist. Vagy mesél neki régi időkrol, vagy s ezt leggyakrabban — elvezeti őt ki-ki a város zajából, a természet mindentadó, csodás birodalmába. — Bejárja az erdőt, mezőt hegyet-völgyet, meglátja az eléje táruló kép minden parányi részletét s hangulatos versek szállnak szálldogálnak. — Ezért Versényi a mi poétánk, a turisták poétája. — Természeti képei mind megannyi festmény, de nem a mostani seccsiois világból. Apró részletekig kidolgozott, finom ecsetvornásúak — jó Ligety bácsi képeihez hasonlíthatnám őket — melyek nem szinpompájukkal, sem fantasztikus mivoltukkal, hanem e nyomokban támadó hangulat folytán hatnak kellemesen. — Fő jellemvonásuk: valami méia ború, a a csendnek, a magánynak keresése, hogy abban leljen kárpótlást a mindennapi élet sokszor bánó prózájától megsértett kedély. »Bizalomért, hitért a mezőre megyek«, dalolja. »A kedves helye« és »A réten« címűek is ezt tüntetik fel; míg »Aranynos völgyén,« »Erdőben,« »Vizesésnél«, »A dombok alján,« »A piski csárda,« »Küküllő völgyén« címűekben az eléje táruló kép a haza szépségét, ezer gazdagságát, majd dicsőséges, kegyeletünkre érdemes multját jut-tatja eszébe. —

Mint aféle poéta lélek az élet vásáros zajából az anyatermészet dajkáló ölébe vágyik, s dalolja:

Boldog vagyok, ha künn a szabadban járok.
Tükörül ragyog rám zöldeskék tengerszem.
Bársonynál, selyemnél zsöngye gyp puhább
ott,
Virágos szőnyegén jól esik pihennem.

A zöldbe borult hús berek, a kicsi kert nyugalomra hívó lugasa, mely elfeledteti az élet fájalmát, virágnýtás, az ingó erdő dalt dal után fakasztanak lelkéből.

Bájos a »Derengeni se kezd még« című verse, mely meleg és élénk szinekkel festi a hajnalhasadással meginduló életet erdön-mezőn. — A Garamvölgy pompája lelkesedésre ragadja:

»Szép vagy oh én hazám, akármerre nézek!
Gyönyörül teremtett a jó Isten téged!
S íme a jó hazafi óhaja:

»Az ő erős keze oh de meg is védjen,
S tartson meg örökké fényben, dicsősé-
ségben!«

BCU Cluj / Central University Library

A BABA SZOROS.

Művelő Szohak-Loboka vármegye monográfiájából

A házsongárd, a kányafő, a reki-czeli vizesés, Sz. János forrása, a nádas, a csigahegy, túristáknak eme kedvelt kiránduló, felviduló helyei, hogyne hangolnák dalra a természetbarát költőt? E búbájós, kedves helyei világszép Erdélyünknek ugyebár megérdemlik a dalt? S ugyebár hálánkra, szeretetünkre érdemes a költő, a ki — épen, mert költő — édes, meleg dallal ki is tudja fejezni azokat az érzelmeket, le tudja festeni azt a hangulatot, a melyet mi, prózai lelkek, csak érezni, de elmondani nem tudunk. — A kik már jártunk e megénekelte szép helyein Isten áldotta földünknek, e dalok szárnyán visszazállunk oda, hogy újra gyönyörködjünk benne, a kik pedig csak a versekből ismerik, vágyva-vágynak meg is láthatni. — Ime így szolgálja Versényi, a költő, ugyanazt az ügyet, melynek mi főlesküdtünk: Erdélyünk világszép tájait fedezzük fel, ismertessük meg mindenkivel. — Célunk egy; a mi eszközünk csak a gyenge próza, övé a százszínű, ezerhangú dal. — Kívánjunk kitartást a tovább daloláshoz.

Radnótiné H. Irén.

Stina de Valei regék. Irta Czárán Gyula. A kiváló természetbarát turista, Czárán Gyula, a Bihari hegyek fáradhatatlan kutatója és ismertetője, regéinek második sorozatát rendezte sajtó alá. Az első sorozat, mely pár évvel ezelőtt ugyanilyen címmel jelent meg, s a mely a Bihari havasok regényes hegyeit, völgyeit, forrásait és vizeséseit teszi meg poétikus regéi hőseinek, eleve érdeklődést ébresztett bennünk a második iránt. S ez érdeklődés fokozódik, a mint a füzetet végig lapozzuk. A kilencz rege mindenike bájos és hangulatos. »Diána berke«, „A Narciss forrás“ tárgyakat Ovidiusból merítik, de előadásuk formája és alkalmazása az író tollát dicsérik, a „Bohogyó“, a Kusztura, a Javolina, Boczásza címűek a Bihari hegyek vadregényes, önkénytelen a regék világába vivő helyeit hozzák az olvasó elé. »Belczászár palotája« Heine fordítás a Szamos bazar körútjának egyik barlangjára vonatkoztatva, a »Trics-tracs esés« című pedig, ámbár teljesen modern és mindennapi tartalmánál fogva nem tarthat igényt a rege elnevezésre, de érdekes, lebilincselő előadásával a füzet egyik legsikerültebb része.

Mindenesetre kiváló természetszeretetre, éles megfigyelésre vallanak e regék és kétségtelenül elismerés illeti meg a szerzőt, hogy ezekkel is igyekszik a természetbarátok és turisták számát szaporítani.

R. H. I.

Egy régi térkép. Potsa József v. b. t. t. és cs. kir. kamarás, főispán, mint a Székely Nemzeti Mu-

zeum felügyelő-bizottságának elnöke igen érdekes térképet küldött a Székely Nemzeti Múzeum-nak, megörzés végett. A térképet bursti lovag Forget Henrik, m. kir. honvédszázados és zászlóaljparancsnok Beszterczén, ajánlotta fel a főispánnak, mint az ő legbecesebb atyai örökségét. A térkép czime ez: Tabula Generalis Regni Hungariae, Croatiae et Slavoniae, nec non Magni Principatus Transylvaniae Conspectum Mappae Generalis In X. Sectiones Moduli Majoris Distributae, Civitates, Oppida. Stationes et vias Postales singalattim accurataeque Exhibens, secundum Geometricas, partium dimensiones recentissimasque observationes astro nomicas Elaborata per Joannem Lipszky de sedusna Leg: Caes. Reg. Equestris Hung: Archiduc: Josephi Colonelum cum revisione Altissima approbationeque aevi incisa Pesthini, 1810.

Érdekes eza térkép, mert I. Ferencz király korában készítették, elnyerte a legfelsőbb megerősítést és a városok, községek, folyók, patakok, hegyek nevei nagyobbrészt magyar nyelven. Így például *magyar nyelven* Szász-Sebes, Medgyes, Segesvár, Szász-Város, Besztercze. Latin nyelven: Brassó = Corona, N.-Szeben = Cibirium, a mostani Gyula-Fehérvár = Karisburg. A Maros folyó = Maros, a Szamos folyó = Szamos, az Olt = Aluta, latin név. A Gimes = Gimes, az Oitoz = Ojtoz. Mindenesetre érdekes, hogy ez a katonai térkép *német nyelven* jelent meg 1810-ben s a szász helynevek *magyarul szerepelnek azon.* Látni való tehát, hogy a magyar helynevek használatára vonatkozó intézkedés *nem új dolog* s ebben az alakjában is már *kilenczven esztendő*s. A térkép szíves adományozójának a Székely Nemzeti Múzeum igazgató választmánya jegyzőkönyvileg mondott köszönetet.

A KÖZPONTI GYÜLÉSEI.

— Választmányi gyűlés 1900. jan. 15. —

Rendkívül látogatott gyűlést tartott jan. 15-én az E. K. E. központi választmánya *Feilitzsch* Arthur báró elnökletével, melyen jelen voltak: *Sándor* József alelnök, *Merza* Gyula főpénztárnok, *Radnóti* Dezső főtitkár, *Kovács* Géza titkár; *Palkovics* József altábornagy, *Márki* Sándor dr. és *Szűdeczky* Gyula egyet. tanárok; *Vuchetich* Sándor postaigazgató, *Kozma* Ferencz kir. tanácsos, tantelügyelő, *Incze* Gerő táblabíró, *Szekula* János, vezérfelügyelő, *Kiss* Sándor keresk. akad. igazgató, *Gámán* Béla dr., *Akoncz* Károly dr. és *Török* Imre dr. orvosok; *Fekety* Dániel dr. törvényszéki bíró, *Tanács* József gyógyszerész, *Versényi* György és *Versényi* Gábor

tanárok, *Gámán* József dr. iparkamara-i h. titkár, *Kolbenheyer* Bertalan posta s. titkár, *Holitzer* Sándor, *Sárdy* Lőrincz.

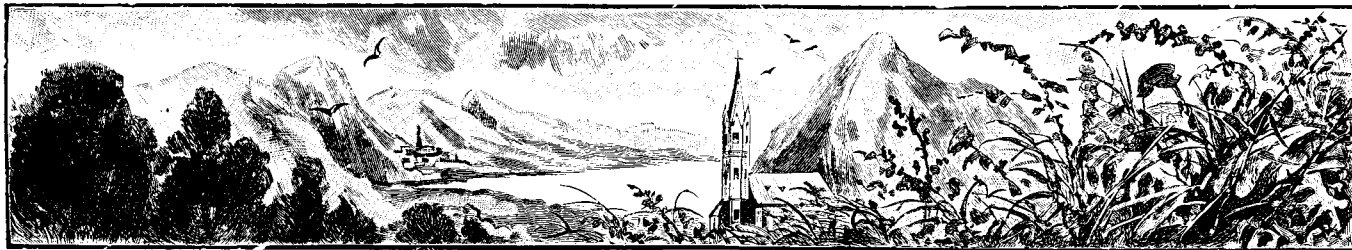
Feilitzsch báró elnök az újév alkalmából melegen üdvözli a választmányt és kéri, hogy ez évben fölmerülő nagyobbszabású akciókban támogassa az egyesületet, egyben élénk éljenzések közt felolvassa *József Agost* kir. herczeg védőnek az új év alkalmából küldött üdvözlő táviratát (Lásd lapunk élén.)

Főtitkár bemutatja Kolozsvár város tanácsának átiratát, melylyel közli, hogy a városi közgyűlés — kormányhatósági jóváhagyás fentartásával; — a Mátyás- király házat az E. K. E.-nek néprajzi muzeum céljaira átengedte. Ezzel kapcsolatosan a város megküldi a kötendő szerződést, hogy a választmány azt hozzájárulási záradékkal lássa el. — A választmány a szerződést elfogadván, utasítja az elnökséget, hogy azt a választmány nevében írja alá.

Főtitkár bemutatja *Belátini* Braun A. budapesti lakosnak, a velencei (Fehérmegye) pezsgőbörgyár tulajdonosának beadványát, melyben ajánlatot tesz arra nézve, hogy — a mennyiben az egyesület engedélyezné, hogy *E. K. E.-pezsgőt* hozhasson forgalomba, az egyesület céljaira a pezsgő forgalmi értékének 5%-át engedi át. A beadvány elmondja, hogy a gyár tiszta magyar jellegű, magyar munkásokat alkalmaz és gyári felszerelésének beszerzésénél is a magyaripart támogatja. Főlemlíti továbbá, hogy ez idő szerint 400,000 üveg francia pezsgőt hozunk be külföldről 5 millió korona értékben. A pezsgőgyárt *Petheő* Imre alapította a kormány támogatásával és a mult esztendőben forgalma 50,000 üveg volt. A tisztikari tanács a beadványt pártolólaj terjeszti a választmány elé, főlemlítvén, hogy a tanácsban aggályok is merültek fel arra nézve, vajjon ilyen luxus-czikknek az egyesület neve alatt való forgalomba hozatása megfelelő-e az egyesület intenczióinak. A tárgyhöz hozzá szólottak az elnökön kívül: *Sándor* József, *Márki* Sándor, *Vuchetich* Sándor, *Kozma* Ferencz és *Török* Imre, mely után a választmány egyhangulag kimondotta, hogy a megfelelő közegészségi és jogi kautelák mellett az *E. K. E. pezsgő* forgalomba hozatalát engedélyezi.

Elnök bemutatja az Emke meghívóját, a honi ipartermelés pártolása érdekében jan. 17-ére összehívott értekezletre. — A választmány az elnököt és a főtitkárt, valamint *Merza* Gyula, *Török* Imre dr., *Gámán* József dr., *Tanács* József, *Kovács* Géza és *Kolbenheyer* Bertalan tagokat küldi ki az értekezletre.

Elnök bejelenti, hogy az E. K. E. sorsjáték huzása a politikai biztos jelenlétében a mai napon megkezd-

tett és holnap folytattatni fog. — Tudomásul szolgál.

Főtthár jelenti, hogy *Kárpát-múzeum* érdekében az elnökség nagy akciót indított. Napról napra mind több tárgy gyűl és a közönség, valamint a hatóságok áldozatkészsége is fokozódik. Bejelenti, hogy a kultusz-miniszter 1000 koronát, Komárom vm. 600 koronát, Debreczen város és Nográd vm. 400 400 koronát, Nagy-Enyed, H. Böszörmény, Fiume, Gyöngyös, Kecskemét városok 200--200 koronát szavaztak meg a múzeumra. A tárgyak közül bemutatja a Béli Pál-féle fullajtár csizmákat és Brandenburgi Katalin dísz-szoknyáját, mely utóbbi megvásárlási költségeihez *Wesselényi* Miklós báró főispán 200 koronával járult. — A választmány éljenzéssel fogadja a jelentést, adományozóknak pedig köszönetet szavaz.

Elnöknek munkára serkentő záróbeszéde után a gyűlés esti 8 órakor véget ért.

KÜLFÖLDI HIREK.

Uj barlang kutató egyesület.

Bresciában a »Maddalena« barlangdús hegycsoport tudományos felkutatására prof. *Cacciamali*, a híres geológus elnökle alatt Speleologiai egyesület alakult földalatti üregek, grották, barlangok, vizesések, buvó patakok és tavak tanulmányozása szempontjából.

Térképolvasás és iránytű kezelés. Az Osztrák Turistaklub elhatározta, hogy a térképolvasás és az iránytű használatában kevésbé járatos tagok számára legalább a kirándulásoknál szükséges minimális ismereteket elsajátítandó: f. évi márcz. hóban, a mikor az elméleti előadásokat helyszíni szemlékkel lehet kiegészíteni, ingyenes tanfolyamot hirdet. A kurzusra jelentkezők száma 20-ban van megállapítva.

A Francia Alpesi Klub diákturistasági bizottsága. Abból a célból, hogy az iskolába járó tanulók ifjak utazásai és kirándulásai nagyobb mérvet öltsenek, a Francia Alp. Klub diákturistasági bizottsága a központ hozzájárulásával körlevelet intézett az osztályokhoz, hogy egy-

egy külön megbízottat válasszanak, kinek »diákturistasági delegátus« néven az illető osztály keretében az iroda egyik tagjaként feladata volna, hogy az egész környék iskolai igazgatósaival összeköttetésben legyen és a diákkirándulások szervezésénél rendelkezésre álljon és mindennemű felvilágosításokkal szolgáljon. Sőt, ha maga az osztály rendez diákkirándulásokat, akkor ez a delegátus maga hivatott a felügyeletet gyakorolni. A körlevél Francziországban mindennél kedvezőbb fogadtatásra talált és már 15 osztály meg is nevezte a maga megbízottját, két osztálynál pedig maga az elnök vállalta el a szervezési előmunkálatok vezetését.

A kameruni hegyek magassága. A hasonló nevű afrikai vidék ugynevezett kameruni hegyei quincái golf mélyén fekvő virágzó német gyarmat fölött jól megkülömböztethető hegyi csoportot alkotnak és körülbelül 20 km.nyire terjednek.

1898. márcz. 5-én dr. *Preuss* megmérte a Facó-hegyet, melyet ő a csoport legnagyobb csucsának tart és magasságát ipsométrikus számítás szerint 4075 m -re teszi.

Az eddigi hegymérések ingadoztak. Burton 1861. decz. 27-ikén a Victoria csucsot mászta meg és aztán az Albert-csucsot nézte meg, mely sok valószínűséggel a dr. *Preuss* Facó-csucsával azonos.

Orosz alpesi klub. A muszka alpinizmus története nagyon rövid s a Kaukázus, az Altai és a Tianchan óriás hegységei még őrzik fenséges szüziességeket és emberi láb alig meri őket megközelíteni.

Csak az utolsó 20 év óta kezdett az orosz közönség hegyeivel megismerkedni. Azelőtti időben igaz, hogy meg lehet emlékezni egyes oroszoktól végbevitt hegymászásokról, mint pl. *Spaszkij-Avtonomoff* (1829), *Khodzko* ezredesről (1855) az Araráton, *Kuzmin* topográfusról a Kázbeken, ámde ezek csak szorványos esetek.

Nem lehet itt fölemlíteni a *Treshfield*, *Tucker*, *Moore*, *Vittorio Sella*, *Déchy* stb. jól ismert neveit, miután ezek a kiváló alpinisták idegenek.

A gazdag oroszok Svájcot és Szavó-ját látogatták, mások ellenben közönyösebbek voltak a fenséges benyomásokkal szemben, a melyeket a hegyek keltenek, mivel a vállalkozás rájuk nézve vagy nagyon terhes vagy nagyon költséges volt. Azonban az utak fejlődése változást idézett elő. Az oroszok szokásba vették az utazásokat és nemsokára érezhetővé vált egy különleges hegyi klub szervezésének a szüksége.

Ebben a tekintetben B. *Statkofszy*, tekintélyes mérnököt illeti a kezdeményes érdeme. 1878 óta tevékeny propagandát indított, néhány egyén támogatta őt és 1880-ban Tiflisben a Kaukázusi Alpesi Klub megalakult. De sajnos, ez az alkotás rövid életű volt, mert az intézményre kellő támogatás hiányában megszűnt.

1890-ben azonban megalkották a Krimiai Alp. Klubot. Ezen vidék hegységei, mint ismeretes, nem érnek el nagyobb magasságot; kényelmesen megközelelhetők, tehát nem a szorosán vett alpinizmus számára teremt csúcokat képviseli. A Kr. Alp. Klub sok humánus munkát végzett; utakat készített, menedékházakat épített, a kevésbé költséges kirándulások és a diákturistasági szervezésére fektetett főszűrt.

De Oroszországban vannak más hegységek is, valódi komolyan számba vehető hegységek u. m. a Kaukázusban és az Altaiban lévők, a melyek még feltárolkra várnak. Oroszországnak a saját földjén emelkedő hegyláncokkal szemben kötelességei vannak, és csak szégyenletes, hogy azokat a külföldiek a bennszülötteknél jobban ismerjék.

Az oroszoknak vendégszeretőknek kellene magukat mutatniok és ime ezekben a hegységekben se ösvények, se egyszerű menedék kunyhók nincsenek. Mindezt egyedül egy *Orosz Alpesi Klub* teremthetné meg.

Ugy látszik, hogy ez nem késik soká.

Az orosz sajtó ujabban jelezte is, hogy Moszkvában egy Orosz Alpesi Klub van alakulóban. Ugyanis *Sip-saginnak* a Francia és Krimiai Alp. Klub tagjának *Musketoff*, szt.-pétervári professzor a minapában levélben jelezte ezt a mozgalmat. Tehát alapos remény van reá, hogy ez a klub *Musketoff* és *Snutchin* élénk részvételével — hála egy néhány orosz turista kezdeményezésének — a szervezés komoly stádiumába lé-

pett és nemsokára véglegesen meg fog alakulni. És akkor az orosz turisták is méltóan fogadhatják külföldi bajtársaikat.

A padirac-i cseppkő barlang. *Martel* a speleológiai egyesület főtitkára Párisban közelebbről fölkereste ezt a legnagyobb franciaországi barlangot, mely teljesen hozzáférhetővé vált a nagy közönségnek. A barlang szája 35 m. átmérőjű és 54 m. mély; innen egy földalatti patak 2 kilométer hosszúságban 36 vizesést és 12 tavat alkot, mely pompás 10—50 m. magas karzatok mellett halad el. Ez a grotta *Martel* szerint méltó vetélytársa az adlersbergi és aggteleki barlangoknak.

A hegyi vészjelekről. Az angol Alpine Club 1894. ápr. 3-án tartott ülésében *Mr. C. T. Dent*, *E. D. Law* kapitány, *Mr. F. O. Schuster* és *H. G. Willink* a végső szükségben és veszélyben indokolt alpesi jeladások szabályzatának a létesítéséről tettek jelentést. Az 1898. jan. 1-én *Eugéne Colombenak*, a Svájci Alp. Klub elnökének a tollából hasonló tárgyú cikkely foglalkozott a svájci hegységekben elfogadandó vészjeladásokról, a melyek a Svájci testvéregyesület működési területén két év óta életbe is léptek.

A S. A. C. ugyanis az osztályok és egy külön bizottság javaslatait meghallgatván, a hegységre nézve következő vészjeladásokban állapodott meg:

I. Optikai jelek.

Nappal: A földszinétől félkörben perczenként 6-szor egy-egy percznyi szüneteléssel lengésbe hozandó valamely tárgy, előnyösebb azonban egy zászló, vagy egy pálczára erősített ruhadarab.

Éjjel: Világító fény (lámpa, tűz stb.) mutatandó 6-szor perczenként egy-egy percznyi szüneteléssel.

Ajánlatos, hogy a svájci hegyek vezetői és podgyászhozódozói egy négyszög méter élénk vörös szövetdarabot tartsanak maguknál a nappali, egy kézi lámpát pedig az éjjeli jeladásokra.

II. Akusztikai jelek.

A hallóérzékre ható jelek rövid és éles segélyhívásból állanak, 6-szor ismétlődve perczenként egy-egy percznyi szüneteléssel.

Tanácsos tehát, hogy a svájci hegyek vezetői és podgyászhozódozói lármátkeltő kürtöt vagy sipot vigyenek mindig magukkal az akusztikai jeladásokra.

III. Felelet.

A vészjelre adandó felelet legalább egy optikai vagy akusztikai

jelnek perczenként való 3-szoros ismétléséből áll egy-egy percznyi szüneteléssel.

Ez a szabályzat kinyomatva a Svájci Alp. club minden osztályának és szabadalmazott vezetőjének szétosztandó; tudomására adatik a külföldi testvéregyleteknek, kifüggesztetik a S. A. C. összes erdész házaiban és az összes svájci hegyi állomásokon.

Remélhető, hogy a párisi nemzetközi turista kongresszuson beható tanácskozás tárgyává válik ez a kérdés, melynek tekintetében a francziák ugy se tettek még semminő intézkedést.

Mindenesetre szükség volna e ténren is az egyöntetűsége miatt a svájciak már életbe léptették a turistaság és hegymászás bölcsőjében ezt az újítást, tehát a legpraktikusabb volna az Angol Club által kezdeményezett és Svájcban először gyakorlatba hozott jeladási szabályokat általánosítani.

Nemzetközi turista-kongresszus.

A francia Alpesi-klub fölvetette egy a párisi világkiállítás alkalmából rendezendő Nemzetközi turista-kongresszus eszméjét, mely 3—5 évenként más és más turista-egyesület területén, illetve országban rendeztetnék.

Sok alpesi kérdés bir nemzetközi jelentőséggel, így a menedékházak, vezetők, szállók, vészjelzések, tud. észleletek, diakturistaság stb. ügye.

Az eddigi ilyen nemzetközi kongresszusokat is tudományos, irodalmi, művészeti és sport-érdekből tartották meg, a nélkül, hogy konfliktusok keletkeztek volna, a nélkül, hogy a haza és nemzet javára fakkadt szükséges eszmék megfogytak volna.

Az előkészítő bizottság elnöki tisztét maga a testvér-egyesület elnöke *E. Caron* vállalta el.

Tehát a francia Alpesi-klub alapításának 25-ik évfordulója megünneplésére a párisi világkiállítás alkalmából f. évi aug. 12., 13. és 14. napjain. Nemzetközi turista-kongresszust rendez a különböző alpesi egyesületek közreműködésével.

Minden a hegységekre vonatkozó téma föl van véve a kongresszus programjába, melyek a főszempontok szerint 3 osztályba vannak sorozva, u. m.:

1. Az alpinizmus tudományos szempontból.

Glecserek. Hógörgetegek. Letarolás és erdősítés. Flora, fauna és a hegyi talaj. Földalatti kutatások. A magasság befolyása az emberi szervezetre. Obszervatoriumok, Hegyi vasútak. Kartográfia.

2. Az alpinizmus gyakorlati szempontból.

Menedékházak és turista kunyhók. Hegyi szállók. Vészjelzések. Vezetők nélküli kirándulások. A vezetők tanfolyama, árszabályzata és életbiztosítása. Iskolai kirándulások. A hegymászők felszerelése Nemzetközi kongresszusok.

3. Az alpinizmus festői és művészeti szempontból.

A havasi művészet és a hegyi festészet. Fényképezés a hegyeken és a föld alatt. Domború térképek és körképek. A hegység természeti szépségeinek konzerválása. A hegyek és hegyes országok nevei. Szokások, erkölcsök, népmondák, nyelvjárások, népviselet és zene a hegyvidéki lakosság körében.

Ezen tárgyokról a különböző nemzetiségű alpinisták előadásokat tartanak akár az osztályokban, akár a teljes ülésben fontosságuk szerint; sőt egyik-másik előadás vetítő képekkel illusztrálva nyilvánossá is válhatik az esti gyűlések folyamán.

A részvételi díj egy személy után 10 frt. (*M. Henry Cuënot*, secrétaire général 30, rue du Bac, Paris), mely összeg a kongresszus titkárához küldendő, ki egyuttal a Fr. Alp. Kl. főtitkára.

Az alpesi társ-egyesületek meghívás útján fognak fölkeretni, hogy magukat hivatalos kiküldöttek által képviseltessék.

A hegység a nemzetek közt a legtermészetesebb határ, de egyuttal a legerősebb kötelék, mely szorossá egyesíti annak lelkes és szenvedélyes csodálóit.

Remélhető, hogy az 1900. kongresszus fölveszi az alpesi egyesületek nemzetközi összejövetelének a fonalát, a melyeket az Olasz Alpesi Club kezdeményezett és a melyek munkássága annyira tevékeny volt 1878-ban Párisban és 1879-ben Genfben, de azóta szüneteltek.

